

**KANCELARIA PREZYDENTA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Biuro Prawa i Ustroju

BPU 0606-33-2013

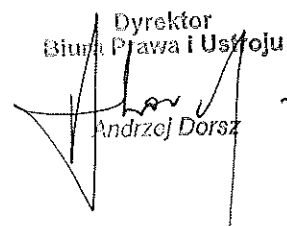
Warszawa, dnia 22 marca 2013 r.

**Pan Szymon Osowski - Prezes
Pani Marzena Czarnecka - Wiceprezes
Stowarzyszenie Liderów Lokalnych
Grup Obywatelskich
zarzad@slgo.pl**

Szanowni Państwo,

W odpowiedzi na Państwa wniosek z dnia 8 marca 2013 r., w załączeniu przesyłam propozycję zmiany ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, przedstawioną Kancelarii Prezydenta RP przez Pana prof. Andrzeja Rzeplińskiego, Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.

Dyrektor
Biura Prawa i Ustroju

Andrzej Dorsz

PROJEKT

USTAWA z dnia   r. o Trybunale Konstytucyjnym¹

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej strzegącym porządku konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. Trybunał Konstytucyjny, zwany dalej „Trybunałem”, orzeka o hierarchicznej zgodności norm prawnych oraz wykonuje inne kompetencje określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zwanej dalej „Konstytucją”.

Art. 3. Siedzibą Trybunału jest Warszawa.

Art. 4. 1. Trybunał orzeka w sprawach zgodności:

- 1) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;
- 2) ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją;
- 3) ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 4) przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami.

2. Trybunał orzeka o zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, kwestionowanego w skardze konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 Konstytucji.

3. Trybunał orzeka o zgodności z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, aktu normatywnego kwestionowanego w pytaniu prawnym, o którym mowa w art. 193 Konstytucji.

4. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

5. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

6. Trybunał rozstrzyga o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 5. 1. Trybunał sygnalizuje Sejmowi lub innym właściwym organom istnienie uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Prezes Trybunału może zwrócić się do adresata sygnalizacji o poinformowanie Trybunału o stanowisku w sprawie będącej przedmiotem sygnalizacji.

Art. 6. 1. Prezes Trybunału przedkłada corocznie Sejmowi oraz Senatowi informacje o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału.

2. Informację rozpatruje Sejm oraz Senat. Nad informacją nie przeprowadza się głosowania.

3. Informację, o której mowa w ust. 1, Prezes Trybunału przekazuje: Prezydentowi Rzeczypospolitej, Prezesowi Rady Ministrów, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego, Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Rzecznikowi Praw Dziecka, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli, Przewodniczącemu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Prezesowi Narodowego Banku Polskiego.

Rozdział 2

Organy Trybunału

Art. 7. Organami Trybunału są Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, zwane dalej „Zgromadzeniem Ogólnym”, oraz Prezes Trybunału.

Art. 8. Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego należy:

- 1) zatwierdzanie informacji, o której mowa w art. 6;
- 2) wybór kandydatów na Prezesa i Wiceprezesa Trybunału;
- 3) wyrażanie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz pozbawienie wolności sędziego Trybunału;
- 4) stwierdzanie wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału;
- 5) uchwalanie regulaminu Trybunału;
- 6) uchwalanie statutu Biura Trybunału;
- 7) uchwalanie projektu dochodów i wydatków Trybunału;

8) wykonywanie innych czynności, przewidzianych dla Zgromadzenia Ogólnego w ustawie i regulaminie Trybunału.

Art. 9. 1. Zgromadzenie Ogólne obraduje na posiedzeniach.

2. Posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego zwołuje Prezes Trybunału, który ustala porządek posiedzenia i przewodniczy obradom.

3. O terminie posiedzenia i porządku obrad Prezes Trybunału zawiadamia sędziów Trybunału najpóźniej 7 dni przed posiedzeniem Zgromadzenia Ogólnego.

4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może odstąpić od dochowania terminu, o którym mowa w ust. 3.

Art. 10. 1. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały zwykłą większością głosów, chyba że ustawa stanowi inaczej, w obecności co najmniej 2/3 ogólnej liczby sędziów Trybunału, w tym Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału.

2. Głosowanie jest jawne. Głosowanie z wyłączeniem jawności przeprowadza się w sprawach, o których mowa w art. 8 pkt 2 i 3. O wyłączeniu jawności głosowania w innej sprawie rozstrzyga Zgromadzenie Ogólne na wniosek sędziego Trybunału.

Art. 11. 1. Prezes Trybunału corocznie zwołuje publiczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego, podczas którego omawiane są istotne problemy wynikające z działalności i orzecznictwa Trybunału, przedstawione w informacji, o której mowa w art. 6.

2. Prezes Trybunału zawiadamia o zwołaniu publicznego posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego i zaprasza do udziału w nim w szczególności: Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, przedstawicieli organów władzy publicznej, o których mowa w art. 6 ust. 3, a także przewodniczących właściwych komisji sejmowych i senackich.

Art. 12. 1. Prezesa Trybunału powołuje Prezydent Rzeczypospolitej spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne.

2. Kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału wybiera Zgromadzenie Ogólne, nie później niż 3 miesiące przed upływem kadencji urzędującego Prezesa Trybunału, spośród sędziów Trybunału, którzy w głosowaniu uzyskali kolejno największą liczbę głosów. W razie opróżnienia stanowiska Prezesa Trybunału, wyboru kandydatów dokonuje się w terminie 30 dni.

3. Obradom, które dotyczą wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału, przewodniczy sędzia o najdłuższym stażu w Trybunale.

4. Uchwałę o wyborze kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału przekazuje się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej.

5. Do Wiceprezesa Trybunału ust. 1-4 stosuje się odpowiednio.

Art. 13. 1. Prezes Trybunału kieruje pracami Trybunału, reprezentuje Trybunał na zewnątrz oraz wykonuje inne czynności określone w ustawie i regulaminie Trybunału.

2. Wiceprezes Trybunału zastępuje Prezesa Trybunału w czasie jego nieobecności oraz wykonuje inne czynności wynikające z podziału obowiązków, ustalonego przez Prezesa Trybunału.

3. W razie przeszkód w sprawowaniu obowiązków przez Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału, Prezesa Trybunału zastępuje sędzia Trybunału wyznaczony przez Prezesa Trybunału, a jeżeli żaden sędzia Trybunału nie został wyznaczony – sędzia o najdłuższym stażu w Trybunale.

Art. 14. 1. Projekt dochodów i wydatków Trybunału, o którym mowa w art. 8 pkt 7, minister właściwy do spraw finansów publicznych włącza do projektu budżetu państwa.

2. W zakresie wykonywania budżetu Trybunału, Prezesowi Trybunału przysługują uprawnienia ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Art. 15. 1. Wewnętrzna organizację pracy Trybunału i jego organów, w tym wynikające z niej powinności sędziów, oraz inne sprawy wskazane w niniejszej ustawie określa regulamin Trybunału.

2. Regulamin Trybunału podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Rozdział 3

Sędziowie Trybunału

Art. 16. Sędzia Trybunału w sprawowaniu swojego urzędu jest niezawisły i podlega tylko Konstytucji.

Art. 17. 1. W skład Trybunału wchodzi piętnastu sędziów.

2. Sędziów Trybunału wybiera indywidualnie, na dziewięcioletnie kadencje Sejm, bezwzględną większością głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Ponowny wybór do Trybunału jest niedopuszczalny.

Art. 18. 1. Sędzią Trybunału może być wybrana osoba, która wyróżnia się wiedzą prawniczą oraz:

- 1) ma obywatelstwo polskie;
- 2) ma pełną zdolność do czynności prawnych i korzysta z pełni praw publicznych;
- 3) jest nieskazitelnego charakteru;
- 4) ukończyła wyższe studia prawnicze w Polsce lub zagraniczne uznane w Polsce i uzyskała tytuł magistra;
- 5) jest zdolna, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału;
- 6) w dniu wyboru ma ukończone 40 lat i nie przekroczyła 65 lat;

7) przez co najmniej 10 lat pracowała na stanowisku sędziego, prokuratora lub wykonywała w Rzeczypospolitej Polskiej zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza albo zajmowała stanowiska w instytucjach publicznych związane z tworzeniem lub stosowaniem prawa.

2. Wymaganie, o którym mowa w ust. 1 pkt 7, nie dotyczy osoby posiadającej tytuł naukowy profesora albo stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych, zatrudnionej w uczelni lub jednostce naukowej.

3. Osoby sprawujące mandat posła, senatora lub posła do Parlamentu Europejskiego mogą kandydować na stanowisko sędziego Trybunału, jeżeli w dniu wyboru upłynęły co najmniej 4 lata od wygaśnięcia mandatu.

Art. 19. 1. Nie później niż 6 miesięcy przed upływem kadencji sędziego Trybunału Marszałek Sejmu, w formie obwieszczenia ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, informuje o możliwości zgłaszania osób, spośród których mogą być następnie zgłaszani kandydaci na sędziego Trybunału.

2. W terminie 2 miesięcy od ogłoszenia obwieszczenia do Marszałka Sejmu mogą być zgłaszane osoby spełniające wymagania wymienione w art. 18.

Art. 20. 1. Prawo zgłaszania osób, o których mowa w art. 19, przysługuje:

- 1) grupie co najmniej 15 posłów,
- 2) Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Sądu Najwyższego;
- 3) Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego;
- 4) Krajowej Radzie Sądownictwa;
- 5) Krajowej Radzie Prokuratury;
- 6) właściwym ogólnokrajowym organom samorządu zawodowego adwokatów, radców prawnych oraz notariuszy;
- 7) radom wydziałów prawa uczelni, uprawnionym do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych, radzie naukowej Instytutu Nauk Prawnych i Komitetowi Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk oraz Komisji Prawniczej Polskiej Akademii Umiejętności.

2. Uprawniony podmiot może zgłosić jedną osobę na jedno stanowisko sędziego Trybunału. Do każdego zgłoszenia należy dołączyć uzasadnienie oraz zgodę osoby zgłaszanej.

Art. 21. 1. Marszałek Sejmu sprawdza, czy zgłoszenie zostało dokonane przez uprawniony podmiot oraz czy uzasadnienie zawiera dane, o których mowa w art. 18.

2. Marszałek Sejmu odmawia przyjęcia zgłoszenia od nieuprawnionego podmiotu, jak również dotyczącego osoby niespełniającej wymagań, o których mowa w art. 18, lub ze względu na brak zgody osoby zgłaszanej, o czym powiadamia ten podmiot.

Art. 22. 1. Marszałek Sejmu, nie później niż 3 miesiące przed upływem kadencji sędziego Trybunału, przekazuje posłom oraz podaje do publicznej wiadomości listę osób, spośród których mogą być zgłaszani kandydaci na sędziego Trybunału, zwaną dalej „listą”.

2. Na liście zamieszcza się, w kolejności alfabetycznej, nazwisko i imię zgłoszonej osoby wraz z informacją o podmiocie zgłaszającym oraz uzasadnieniem, o którym mowa w art. 20 ust. 2.

Art. 23. 1. Prawo zgłaszania kandydatów na sędziego Trybunału, spośród osób umieszczonych na liście, przysługuje Prezydium Sejmu oraz grupie co najmniej 50 posłów.

2. Zgłoszenie kandydata następuje nie później niż 2 miesiące przed upływem kadencji sędziego Trybunału.

Art. 24. Jeżeli głosowanie nie zostało zakończone wyborem sędziego Trybunału, stosuje się art. 23 ust. 1, z tym że zgłoszenie kandydata następuje w terminie 14 dni od dnia głosowania.

Art. 25. 1. W razie wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału przed upływem jego kadencji art. 19-24 stosuje się odpowiednio.

2. Terminy dokonania odpowiednich czynności zostają skrócone w sposób umożliwiający wybór sędziego Trybunału nie później niż po upływie 3 miesięcy od dnia zawiadomienia Marszałka Sejmu przez Prezesa Trybunału o wygaśnięciu mandatu sędziego Trybunału z tym, że termin dla czynności, o której mowa w art. 19 ust. 2 nie może być krótszy niż 21 dni.

Art. 26. 1. Osoba wybrana na stanowisko sędziego Trybunału składa wobec Prezydenta Rzeczypospolitej ślubowanie następującej treści:

„Uroczyście ślubuję, że pełniąc powierzone mi obowiązki sędziego Trybunału Konstytucyjnego będę wiernie służyć Narodowi i stać na straży Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, czyniąc to bezstronnie, według mego sumienia i z najwyższą starannością, oraz strzegąc godności sprawowanego urzędu”.

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania „Tak mi dopomóż Bóg”.

2. Odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się stanowiska sędziego Trybunału.

Art. 27. Sędziowie Trybunału są upoważnieni do dostępu do informacji niejawnych związanych z rozpoznawaną przez Trybunał sprawą.

Art. 28. Czas pracy sędziego Trybunału określony jest wymiarem jego zadań.

Art. 29. 1. Wynagrodzenie zasadnicze sędziego Trybunału stanowi wielokrotność podstawy ustalenia tego wynagrodzenia, z zastosowaniem mnożnika 5,0.

2. Podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r.

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, z późn. zm.)².

3. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 2, jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego – przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w dotychczasowej wysokości.

4. Wynagrodzenie Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału odpowiada wynagrodzeniu zasadniczemu sędziemu Trybunału powiększonemu o dodatek funkcyjny ustalany według podstawy, o której mowa w ust. 2, z zastosowaniem mnożnika, odpowiednio: 1,2 oraz 0,8.

Art. 30. Sędziemu Trybunału stale zamieszkałemu poza Warszawą przysługuje bezpłatne zakwaterowanie w Warszawie oraz zwrot kosztów przejazdu i dodatek z tytułu rozłąki z rodziną na zasadach określonych w przepisach w sprawie wysokości i warunków wypłacania świadczeń urzędnikom państwowym przeniesionym do pracy w innej miejscowości.

Art. 31. 1. Sędzia Trybunału składa Prezesowi Trybunału oświadczenie o swoim stanie majątkowym, zgodnie z przepisami o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne.

2. Prezes Trybunału dokonuje analizy danych zawartych w oświadczeniu o stanie majątkowym i przekazuje jeden egzemplarz naczelnikowi urzędu skarbowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania sędziego Trybunału.

Art. 32. 1. Sędzia Trybunału nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Sędzia Trybunału nie może podejmować dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku naukowo-dydaktycznym, dydaktycznym lub naukowym u jednego pracodawcy, w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach, o ile nie utrudnia to pełnienia obowiązków sędziego Trybunału.

3. Sędzia Trybunału nie może podejmować innego zajęcia, o charakterze zarobkowym lub niezarobkowym, które utrudniałoby pełnienie obowiązków albo mogło osłabiać zaufanie do bezstronności lub przynieść ujmę godności urzędu sędziego.

4. O zamiarze podjęcia zatrudnienia lub innego zajęcia, o których mowa w ust. 2 i 3, a także o zamiarze ich kontynuowania przez sędziego obejmującego stanowisko w Trybunale, sędzia Trybunału zawiadamia Prezesa Trybunału. Prezes Trybunału pisemnie informuje o sprzeciwie, jeżeli uzna, że podjęcie albo kontynuowanie zatrudnienia lub innego zajęcia będzie utrudniało pełnienie obowiązków, osłabiało zaufanie do bezstronności lub przynosiło ujmę godności urzędu sędziego Trybunału. W przypadku sprzeciwu sprawę, na wniosek sędziego Trybunału, rozstrzyga Zgromadzenie Ogólne.

Art. 33. 1. Sędzia Trybunału nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności bez zgody Zgromadzenia Ogólnego.

2. Sędzia Trybunału nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa jeżeli jego zatrzymanie jest konieczne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

3. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezesa Trybunału, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 34. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia publicznego, składa Prokurator Generalny.

2. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia prywatnego, sporządzany jest przez adwokata lub radcę prawnego. Wymóg ten nie dotyczy wniosków sporządzonych we własnym imieniu przez sędziów, adwokatów, radców prawnych oraz profesorów lub doktorów habilitowanych nauk prawnych.

Art. 35. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału składa się Prezesowi Trybunału.

2. Wniosek określa: imię i nazwisko sędziego Trybunału, czyn, za który sędzia Trybunału ma być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub pozbawiony wolności, oraz okoliczności jego popełnienia.

3. Do czasu podjęcia uchwały w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub na pozbawienie wolności sędziego Trybunału wolno w stosunku do niego podejmować tylko czynności niecierpiące zwłoki.

Art. 36. 1. Wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz na pozbawienie wolności sędziego Trybunału następuje w drodze uchwały Zgromadzenia Ogólnego, podjętej bezwzględną większością głosów, nie później niż w terminie miesiąca od dnia złożenia wniosku.

2. Przed podjęciem uchwały sędzia Trybunału, którego wniosek dotyczy, może złożyć wyjaśnienia Zgromadzeniu Ogólnemu.

3. W naradzie oraz głosowaniu nie bierze udziału sędzia Trybunału, którego wniosek dotyczy.

Art. 37. 1. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie przed Trybunałem za naruszenie przepisów prawa, uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału lub inne nieetyczne zachowanie mogące podważyć zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

2. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie także za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska, jeżeli uchybił obowiązkowi piastowanego urzędu państwowego lub okazał się niegodny urzędu sędziego Trybunału.

3. Za wykroczenia sędzia Trybunału odpowiada tylko dyscyplinarnie.

Art. 38. 1. W postępowaniu dyscyplinarnym orzeka:

- 1) w pierwszej instancji – trzech sędziów Trybunału;
- 2) w drugiej instancji – pięciu sędziów Trybunału.

2. Sędziów do składów orzekających i rzecznika dyscyplinarnego ustala w drodze losowania Prezes Trybunału. W losowaniu składu drugiej instancji nie uczestniczą sędziowie Trybunału, którzy orzekali w sprawie w pierwszej instancji.

Art. 39. Od orzeczenia dyscyplinarnego wydanego w drugiej instancji skarga kasacyjna nie przysługuje.

Art. 40. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) złożenie sędziego Trybunału z urzędu.

Art. 41. 1. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału na skutek śmierci stwierdza Prezes Trybunału w drodze postanowienia.

2. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału w przypadku:

- 1) zrzeczenia się urzędu,
  - 2) zrzeczenia się statusu sędziego w stanie spoczynku,
  - 3) skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe,
  - 4) prawomocnego orzeczenia o złożeniu sędziego Trybunału z urzędu
- stwierdza, po przeprowadzeniu stosownego postępowania wyjaśniającego, Zgromadzenie Ogólne w drodze uchwały.

3. Prezes Trybunału, z wyłączeniem przypadku, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, przekazuje niezwłocznie Marszałkowi Sejmu postanowienie lub uchwałę stwierdzające wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału.

Art. 42. 1. Sędzia Trybunału po zakończeniu kadencji przechodzi w stan spoczynku.

2. Sędziemu Trybunału przechodzącemu w stan spoczynku przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, które ostatnio pobierał.

3. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku przysługuje uposażenie w wysokości 75% ostatnio pobieranego wynagrodzenia miesięcznego z wyłączeniem dodatku funkcyjnego. Uposażenie to jest waloryzowane stosownie do zmian wynagrodzenia zasadniczego sędziów Trybunału.

Art. 43. 1. Sędzia Trybunału może na swój wniosek zostać przeniesiony w stan spoczynku, jeżeli z powodu choroby, ułomności lub upadku sił został uznany przez lekarza

orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku, z wnioskiem w sprawie wydania przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych orzeczenia o trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału z powodu jego choroby, ułomności lub upadku sił, może wystąpić Zgromadzenie Ogólne.

3. Uchwałę o przeniesieniu w stan spoczynku sędziego Trybunału trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego, podejmuje Zgromadzenie Ogólne. W uchwale określa się datę przejścia sędziego w stan spoczynku, oznaczającą zarazem zakończenie kadencji sędziego Trybunału.

4. Przepisy art. 41 ust. 3 i art. 42 stosuje się odpowiednio.

Art. 44. 1. Sędzia Trybunału w stanie spoczynku jest obowiązany dochować godności sędziego Trybunału.

2. Za naruszenie przepisów prawa oraz uchybienie godności sędziego Trybunału sędzia Trybunału w stanie spoczynku odpowiada dyscyplinarnie.

3. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego Trybunału w stanie spoczynku art. 38 i art. 39 stosuje się odpowiednio, a karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) pozbawienie statusu sędziego w stanie spoczynku.

4. Skazanie sędziego Trybunału w stanie spoczynku prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe albo prawomocne orzeczenie kary, o której mowa w ust. 3 pkt 3, powoduje utratę statusu sędziego w stanie spoczynku.

Art. 45. 1. Do sędziego Trybunału w stanie spoczynku art. 32-36 stosuje się odpowiednio.

2. Zakaz dodatkowego zatrudnienia, o którym mowa w art. 32 ust. 2, nie dotyczy mianowania, powołania lub wyboru sędziego Trybunału w stanie spoczynku na stanowisko w organach państwowych, w stosunku do którego przepisy ustanawiają zakaz przynależności do partii politycznej, lub w organach organizacji międzynarodowych oraz ponadnarodowych działających na podstawie umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską.

3. Wypłata uposażenia, o którym mowa w art. 42 ust. 3, ulega zawieszeniu na czas pełnienia stanowiska, o którym mowa w ust. 2, chyba że sędzia Trybunału w stanie spoczynku złoży niezwłocznie Prezesowi Trybunału oświadczenie o rezygnacji z należnego mu na tym stanowisku wynagrodzenia. W przypadku niezłożenia oświadczenia o rezygnacji z należnego wynagrodzenia, w czasie pełnienia stanowiska przez sędziego Trybunału w stanie spoczynku, mogą być opłacane na rzecz tego sędziego, ze środków budżetowych Trybunału, należne składki z tytułu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego.

4. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku wypłaca się uposażenie, określone w art. 42 ust. 3, od dnia następującego po dniu, w którym przestał pełnić stanowisko, wskazane w ust. 2,

o ile nie nabył z tego tytułu prawa do innego świadczenia, w wysokości wyższej niż uposażenie sędziego Trybunału w stanie spoczynku.

Art. 46. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do obowiązków i praw, w tym w zakresie stosunku służbowego, oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052, z późn. zm.)³, przy czym kompetencje Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wykonuje Prezes Trybunału, a Kolegium Sądu Najwyższego – Zgromadzenie Ogólne.

Rozdział 4

Postępowanie przed Trybunałem – zasady ogólne

Art. 47. 1. Trybunał orzeka:

1) w pełnym składzie w sprawach:

- a) zgodności ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją,
- b) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej,
- c) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- d) sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- e) w których skład orzekający Trybunału zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie,
- f) o szczególnej zawichości lub doniosłości;

2) w składzie pięciu sędziów Trybunału w sprawach zgodności:

- a) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- b) ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;

3) w składzie trzech sędziów Trybunału w sprawach:

- a) zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- b) zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami,
- c) nadania dalszego biegu lub odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej oraz wnioskowi podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji,
- d) wyłączenia sędziego.

2. O uznaniu sprawy za szczególnie zawiłą albo o szczególnej doniosłości rozstrzyga Prezes Trybunału z własnej inicjatywy lub na wniosek składu orzekającego, przy czym do

spraw o szczególnej doniosłości należą zwłaszcza takie, w których rozstrzygnięcie wiązać się może z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej.

3. Orzekanie w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej dziewięciu sędziów Trybunału.

4. Rozprawie i posiedzeniu w pełnym składzie przewodniczy Prezes lub Wiceprezes Trybunału, a jeżeli istnieją przesłanki wyłączenia ich z udziału w orzekaniu lub inne ważne przyczyny – sędzia o najdłuższym stażu w Trybunale.

Art. 48. 1. Sędziów do składu orzekającego Trybunału, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę, wyznacza Prezes Trybunału zgodnie z alfabetyczną listą sędziów, uwzględniając przy tym rodzaje, liczbę oraz kolejność wpływu spraw do Trybunału.

2. Prezes Trybunału, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza ze względu na przedmiot rozpoznawanej sprawy lub możliwość dochowania terminu przeprowadzenia pierwszej narady, określanego w myśl ust. 3 albo art. 87 ust. 1, może wyznaczyć sędziego sprawozdawcę odstępując od kryteriów wymienionych w ust. 1.

3. Prezes Trybunału może wyznaczyć termin pierwszej narady składu orzekającego.

Art. 49. 1. Sędzia Trybunału podlega wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:

- 1) wydał lub uczestniczył w wydaniu:
  - a) aktu normatywnego będącego przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej,
  - b) orzeczenia, decyzji administracyjnej lub innego rozstrzygnięcia, w sprawie pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
- 2) był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania;
- 3) pozostaje z uczestnikiem postępowania w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy może oddziaływać na jego prawa i obowiązki.

2. Sędzia Trybunału podlega również wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli istnieją okoliczności, niewymienione w ust. 1, mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

3. Sędziego Trybunału wyłącza się z udziału w rozpoznawaniu sprawy na jego żądanie lub na żądanie uczestnika postępowania, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności, niewymienionych w ust. 1, mogących wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

4. Sędzia Trybunału niezwłocznie informuje Prezesa Trybunału o okolicznościach mogących powodować wyłączenie go z udziału w rozpoznawaniu sprawy.

5. Do czasu rozstrzygnięcia o wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, sędzia Trybunału może wykonywać tylko czynności niecierpiące zwłoki.

6. O wyłączeniu sędziego Trybunału z przyczyn wymienionych w ust. 1 i 2 postanawia Prezes Trybunału, a z przyczyn wymienionych w ust. 3 – Trybunał.

Art. 50. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem następuje na podstawie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej uprawnionego podmiotu.

2. Cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o terminie rozprawy.

3. W przypadku rozpoznawania sprawy na posiedzeniu niejawnym, cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, że ich rozpoznanie przez Trybunał nastąpi na posiedzeniu niejawnym.

Art. 51. 1. Trybunał, orzekając, jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub skardze konstytucyjnej.

2. Zakres zaskarżenia obejmuje wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą (wskazanie wzorca kontroli).

3. Przedmiotem zarzutu może być:

- 1) kompetencja do wydania aktu normatywnego lub tryb jego wydania (czynność prawodawcza);
- 2) treść aktu normatywnego lub jego części.

Art. 52. Trybunał w toku postępowania bada wszystkie istotne okoliczności służące wszechstronnemu wyjaśnieniu sprawy.

Art. 53. Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz sądów powszechnych, administracyjnych i wojskowych o przekazanie informacji w sprawie wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym lub jego stosowania.

Art. 54. 1. Sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem, a także udzielić informacji niezbędnych do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

2. Trybunał, po wykorzystaniu akt postępowania, zwraca je niezwłocznie właściwemu organowi.

Art. 55. 1. Postępowanie przed Trybunałem prowadzi się w formie pisemnej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

2. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna oraz inne pisma uczestników postępowania składane są w takiej liczbie egzemplarzy, która umożliwi ich doręczenie pozostałym uczestnikom oraz pozostawienie dwóch egzemplarzy w aktach sprawy.

Art. 56. 1. Rozprawy przed Trybunałem są jawne, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej. Przewodniczący składu orzekającego może wyłączyć jawność rozprawy ze względu na

bezpieczeństwo państwa lub ochronę informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”.

2. Świadek lub biegły może być przesłuchany co do okoliczności stanowiących informację niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” po zwolnieniu przez uprawniony organ od obowiązku zachowania tajemnicy. Odmowa zgody może być uzasadniona jedynie ważnym interesem państwa.

3. Świadek lub biegły nie korzysta z prawa odmowy złożenia zeznań, jeżeli Trybunał uzna odmowę zgody organu, o której mowa w ust. 2, za nieuzasadnioną.

Art. 57. Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są:

- 1) podmiot, który złożył wniosek, zwany dalej wnioskodawcą;
- 2) sąd, który przedstawił Trybunałowi pytanie prawne, zwany dalej sądem pytającym;
- 3) podmiot, który złożył skargę konstytucyjną, zwany dalej skarżącym;
- 4) organ, który wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
- 5) Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej i Minister Spraw Zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji;
- 6) Sejm, Senat, Prezydent Rzeczypospolitej i Minister Spraw Zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 90 ust. 2 i 3 Konstytucji;
- 7) Prezydent Rzeczypospolitej i Minister Spraw Zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją innych ratyfikowanych umów międzynarodowych;
- 8) Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu;
- 9) Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej praw dziecka;
- 10) Prokurator Generalny w sprawach rozpoznawanych przez Trybunał w pełnym składzie oraz prokurator Prokuratury Generalnej w sprawach rozpoznawanych w innych składkach;
- 11) Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, jeżeli Rada Ministrów wyznaczyła ten organ do reprezentowania Rady Ministrów lub ministra w postępowaniu przed Trybunałem w sprawach aktów normatywnych dotyczących Skarbu Państwa;
- 12) centralny konstytucyjny organ państwa pozostający w sporze;
- 13) organ statutowy partii politycznej.

Art. 58. 1. Uczestnik postępowania działa przed Trybunałem osobiście albo przez umocowanego przedstawiciela lub pełnomocnika.

2. W postępowaniu przed Trybunałem przedstawicielami Sejmu, Marszałka Sejmu lub grupy posłów mogą być tylko posłowie, a przedstawicielami Marszałka Senatu lub grupy senatorów – tylko senatorowie.

3. Jeżeli podmiot, o którym mowa w ust. 2, jest wnioskodawcą, w postępowaniu przed Trybunałem może oprócz przedstawicieli ustanowić nie więcej niż 2 pełnomocników spoza grona posłów lub senatorów.

4. Przedstawicielem sądu pytającego może być tylko sędzia składu orzekającego w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne.

Art. 59. 1. Uczestnicy postępowania są obowiązani do składania Trybunałowi wszelkich wyjaśnień i informacji dotyczących sprawy oraz wniosków dowodowych, potrzebnych do jej rozstrzygnięcia.

2. Trybunał nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, które uzna za celowe dla rozstrzygnięcia sprawy.

Art. 60. 1. Uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy oraz sporządzać i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt.

2. Prezes Trybunału albo przewodniczący składu orzekającego mogą zezwolić innej osobie na przeglądanie akt, jeżeli jest to uzasadnione ważnym interesem prawnym tej osoby lub interesem publicznym.

Art. 61. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna powinny spełniać wymagania przewidziane dla pisma procesowego.

Art. 62. 1. Wniosek złożony przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, zawiera:

- 1) określenie przedmiotu kontroli;
- 2) wskazanie wzorca kontroli;
- 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

2. Do wniosku składanego przez grupę posłów lub senatorów dołącza się listę posłów lub senatorów popierających wniosek wraz z ich podpisami.

Art. 63. 1. We wniosku pochodzącym od podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, należy także:

- 1) uzasadnić, powołując przepis prawa lub statutu, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy;
- 2) w przypadku podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, powołać przepis prawa lub statutu wskazujący, że wnioskodawca jest ogólnokrajowym organem lub ogólnokrajową władzą.

2. Do wniosku dołącza się:

- 1) uchwałę lub inne rozstrzygnięcie podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, stanowiące podstawę wystąpienia z wnioskiem i określające przedmiot oraz wzorzec kontroli;

- 2) protokół z posiedzenia organu lub władzy podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, pozwalający stwierdzić, że uchwała, o której mowa w pkt 1, została podjęta zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami statutu;
- 3) aktualny odpis z Krajowego Rejestru Sądowego, jeżeli wnioskodawcą jest podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji.

Art. 64. 1. Pytanie prawne ma formę postanowienia.

2. Pytanie prawne zawiera:

- 1) określenie przedmiotu kontroli;
- 2) wskazanie wzorca kontroli;
- 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
- 4) oznaczenie sprawy, w związku z którą pytanie prawne zostało przedstawione;
- 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

3. Do pytania prawnego dołącza się akta sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

Art. 65. Skargę konstytucyjną, zwaną dalej „skargą”, wnosi się po wyczerpaniu przez skarżącego drogi prawnej, w terminie 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Art. 66. 1. W skardze należy:

- 1) wskazać przedmiot kontroli – przepis ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją;
- 2) wskazać, która konstytucyjna wolność lub które prawo albo który obowiązek skarżącego, i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone;
- 3) uzasadnić zarzut z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
- 4) przedstawić stan faktyczny oraz:
  - a) udokumentować datę doręczenia wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 65,
  - b) poinformować, czy od wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 65, został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

2. Do skargi dołącza się:

- 1) wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie przepisu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1;
- 2) orzeczenia, decyzje lub inne rozstrzygnięcia potwierdzające wyczerpanie drogi prawnej, o której mowa w art. 65;
- 3) pełnomocnictwo szczególne.

Art. 67. 1. W zakresie sporządzenia i wniesienia skargi oraz reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem, istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli skarżący jest sędzią, prokuratorem, adwokatem, radcą prawnym lub notariuszem albo profesorem lub doktorem habilitowanym nauk prawnych.

3. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może złożyć do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu, na podstawie przepisów o postępowaniu cywilnym.

4. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 3, wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi. Jeżeli sąd postanowi o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu, wznowienie biegu terminu do wniesienia skargi następuje pierwszego dnia po dniu doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go pełnomocnikiem skarżącego. Jeżeli sąd odmówi ustanowienia pełnomocnika z urzędu, wznowienie biegu terminu do wniesienia skargi następuje pierwszego dnia po dniu doręczenia skarżącemu prawomocnego postanowienia sądu.

Art. 68. Jeżeli skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia, Trybunał może zawiesić postępowanie do czasu rozpoznania tego środka.

Art. 69. 1. Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować skutki nieodwracalne dla skarżącego albo gdy przemawia za tym ważny interes skarżącego lub ważny interes publiczny.

2. Postanowienie doręcza się niezwłocznie skarżącemu oraz właściwemu organowi.

3. Trybunał uchyla postanowienie tymczasowe, jeżeli ustaną przyczyny jego wydania, jednak nie później niż w dniu wydania ostatecznego orzeczenia w sprawie skarżącego, z zastrzeżeniem ust. 4.

4. W przypadku orzeczenia przez Trybunał o niezgodności aktu normatywnego lub jego części, postanowienie tymczasowe traci moc po upływie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie tego orzeczenia.

Art. 70. W sprawach wszczętych na podstawie wniosku grupy posłów lub senatorów, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, zakończenie kadencji Sejmu i Senatu nie wstrzymuje postępowania w Trybunale.

Art. 71. 1. Po zakończeniu kadencji Sejmu i Senatu postępowanie w Trybunale w sprawach, o których mowa w art. 70, ulega zawieszeniu na 6 miesięcy, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Jeżeli przed zakończeniem kadencji Sejmu i Senatu Trybunał zawiadomił wnioskodawców o terminie rozprawy przypadającym po jej zakończeniu lub, że rozpoznanie wniosku nastąpi na posiedzeniu niejawnym, postępowanie w takich sprawach nie ulega zawieszeniu oraz może toczyć się bez udziału wnioskodawcy.

Art. 72. 1. Trybunał postanowi o podjęciu zawieszono go postępowania, jeżeli w terminie, o którym mowa w art. 71 ust. 1, wniosek grupy posłów lub senatorów uzyska poparcie odpowiednio 50 posłów lub 30 senatorów kolejnej kadencji Sejmu i Senatu.

2. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w art. 71 ust. 1, Trybunał zawieszono go postępowanie umarza.

Art. 73. 1. Koszty postępowania przed Trybunałem ponosi Skarb Państwa.

2. W przypadku uwzględnienia skargi, wraz z orzeczeniem o niezgodności ustawy lub innego aktu normatywnego albo ich części, będących przedmiotem skargi, Trybunał, w drodze postanowienia, orzeka na rzecz skarżącego zwrot kosztów postępowania, odpowiednio od Sejmu lub organu, który wydał akt normatywny. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może orzec zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem również wówczas, gdy nie uwzględnił skargi albo postępowanie w sprawie skargi umorzył lub odmówił nadania skardze dalszego biegu.

3. Do określania kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego stosuje się przepisy w sprawie opłat za czynności adwokatów i radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

4. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może określić inną wysokość kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego w zależności od charakteru sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia.

Art. 74. 1. Prawo do żądania zwrotu kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W przypadku rozpoznawania skargi przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym, roszczenie o zwrot kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.

Art. 75. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.)⁴.

Rozdział 5

Kontrola formalna wniosków, pytań prawnych i skarg

Art. 76. 1. Jeżeli ze względu na treść lub formę pisma wniesionego do Trybunału nie można stwierdzić, że jest ono pismem procesowym, Prezes Trybunału lub upoważniony przez niego pracownik Biura Trybunału zwraca nadawcy pismo albo wzywa do jego uzupełnienia pod rygorem zwrócenia pisma.

2. Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

Art. 77. 1. Wniosek złożony przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji, oraz pytanie prawne Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania, jeżeli spełniają wymagania przewidziane w ustawie.

2. Jeżeli wniosek lub pytanie prawne nie odpowiadają wymaganiom przewidzianym w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, Prezes Trybunału wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.

Art. 78. 1. Wniosek pochodzący od podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, oraz skargę Prezes Trybunału kieruje do wstępnego rozpoznania w celu rozstrzygnięcia, czy spełniają wymagania warunkujące nadanie im dalszego biegu.

2. Jeżeli wniosek lub skarga nie odpowiadają wymaganiom przewidzianym w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.

3. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi lub skardze, jeżeli:

- 1) braki, o których mowa w ust. 2, nie zostały usunięte w terminie;
- 2) wniosek lub skarga zostały cofnięte;
- 3) wniosek lub skarga są oczywiście bezzasadne;
- 4) wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne;
- 5) akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia.

4. Przepisu ust. 3 pkt 5 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia w sprawie jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

5. Jeżeli wniosek lub skarga odpowiadają wymaganiom przewidzianym w ustawie oraz nie zachodzą okoliczności, o których mowa w ust. 3, Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu wnioskowi lub skardze dalszego biegu.

Art. 79. 1. Skarżący może zastrzec w skardze nieujawnianie jego danych osobowych w publikacjach postanowień Trybunału, o których mowa w art. 78.

Art. 80. Wewnętrzny tok postępowania z wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami określa regulamin Trybunału.

Rozdział 6

Rozprawy i posiedzenia

Art. 81. Wniosek, pytanie prawne lub skargę Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania przez właściwy skład orzekający.

Art. 82. 1. Trybunał rozpoznaje wniosek, pytanie prawne lub skargę na rozprawie albo na posiedzeniu niejawnym.

2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie rozstrzyga skład orzekający z własnej inicjatywy albo po rozpatrzeniu wniosku w tej sprawie wnioskodawcy, sądu pytającego lub skarżącego.

3. Prezes Trybunału może zwrócić się do przewodniczącego składu orzekającego o rozpoznanie wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny.

Art. 83. 1. Prezes Trybunału zawiadamia uczestników postępowania o przekazaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi do rozpoznania przez skład orzekający, doręczając im odpisy wniosku, pytania prawnego lub skargi.

2. Uczestnik postępowania, w terminie 2 miesięcy od doręczenia zawiadomienia, przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.

3. Do Rzecznika Praw Obywatelskich stosuje się przepis ust. 1, z wyjątkiem wniosków w sprawach, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 2. Rzecznik Praw Obywatelskich, w terminie 30 dni od doręczenia zawiadomienia, może zgłosić udział w postępowaniu, a w razie zgłoszenia udziału – w terminie 30 dni przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.

4. Do Rzecznika Praw Dziecka, w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich oraz w postępowaniu w sprawie skargi, dotyczących praw dziecka przepisy ust. 1 i 3 stosuje się odpowiednio.

5. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia stanowiska.

6. Trybunał może zwracać się do innych organów lub podmiotów o zajęcie stanowiska w sprawie, w wyznaczonym terminie.

Art. 84. 1. Jeżeli w co najmniej dwóch wnioskach, pytaniach prawnych lub skargach jednakowo określono przedmiot kontroli, Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie tych wniosków, pytań prawnych lub skarg.

2. O łącznym rozpoznaniu wniosków, pytań prawnych albo skarg rozstrzyga Prezes Trybunału, wyznaczając skład orzekający. Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie również na wniosek składu orzekającego.

Art. 85. 1. Jeżeli orzeczenie Trybunału może wywoływać skutki wiążące się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej lub ustawie o prowizorium

budżetowym, Prezes Trybunału zwraca się do Rady Ministrów o przedstawienie, w terminie 2 miesięcy, opinii w sprawie.

2. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia opinii.

3. Nieprzedstawienie opinii przez Radę Ministrów w terminie nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 86. 1. W sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed ich podpisaniem Trybunał orzeka w terminie 2 miesięcy od złożenia wniosku.

2. Uczestnicy postępowania oraz Rada Ministrów przedstawiają stanowisko w terminie określonym przez Prezesa Trybunału.

Art. 87. Przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenia mające na celu właściwe i sprawne przygotowanie rozprawy lub posiedzenia niejawnego, a w szczególności:

- 1) z zastrzeżeniem art. 48 ust. 3, wyznacza pierwszą naradę w sprawie nie później niż w ciągu 2 miesięcy od upływu terminu przedstawienia stanowisk przez uczestników postępowania;
- 2) zarządza doręczenie uczestnikom postępowania odpowiednich pism;
- 3) wzywa uczestników postępowania do przedstawienia, w formie pisemnej i wyznaczonym terminie, dodatkowego stanowiska w sprawie;
- 4) zarządza przedstawienie przez uczestników postępowania dokumentów i innych materiałów, potrzebnych do wyjaśnienia sprawy;
- 5) wzywa do udziału w postępowaniu inne organy lub podmioty, których udział uzna za celowy dla wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

Art. 88. 1. Przewodniczący składu orzekającego wyznacza termin rozprawy oraz zawiadamia o nim uczestników postępowania.

2. Rozprawa nie może się odbyć wcześniej niż po upływie 14 dni od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie.

3. Trybunał odracza rozprawę w razie braku dowodu doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie lub w razie stwierdzonej nieprawidłowości w doręczeniu albo z innej ważnej przyczyny.

4. Odraczając rozprawę, Trybunał może wyznaczyć nowy termin, o którym zawiadamia uczestników postępowania. Przepisu ust. 2 nie stosuje się.

Art. 89. 1. Obecność na rozprawie wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika oraz pełnomocnika skarżącego jest obowiązkowa.

2. W razie niestawienia się, prawidłowo zawiadomionych, wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika lub pełnomocnika skarżącego, Trybunał umarza postępowanie albo odracza rozprawę.

3. Nieobecność na rozprawie innych, prawidłowo zawiadomionych, uczestników postępowania nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 90. Przewodniczący składu orzekającego kieruje rozprawą oraz wydaje zarządzenia niezbędne do utrzymania powagi, spokoju i porządku na rozprawie, a w razie potrzeby stosuje środki przewidziane w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.)⁵.

Art. 91. Rozprawa rozpoczyna się wywołaniem sprawy, po czym odpowiednio wnioskodawca, sąd pytający lub skarżący, a następnie pozostali uczestnicy postępowania, przedstawiają swoje stanowiska, argumenty i dowody na ich poparcie oraz udzielają odpowiedzi na zadawane przez sędziów pytania. Przewodniczący składu orzekającego udziela głosu każdemu uczestnikowi postępowania, a także w razie potrzeby organom lub podmiotom wezwanym do udziału w postępowaniu.

Art. 92. 1. Jeżeli Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, przewodniczący składu orzekającego zamyka rozprawę.

2. Publiczne ogłoszenie orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniem następuje nie później niż w terminie 3 miesięcy od zamknięcia rozprawy.

Art. 93. 1. Z przebiegu rozprawy protokolant sporządza protokół, zawierający:

- 1) datę i miejsce rozprawy;
- 2) imiona i nazwiska sędziów składu orzekającego oraz protokolanta;
- 3) wskazanie uczestników postępowania, ich przedstawicieli i pełnomocników, a także innych organów lub podmiotów wezwanym do udziału w postępowaniu;
- 4) oznaczenie sprawy ze wzmianką co do jej jawności;
- 5) transkrypcję przebiegu rozprawy, sporządzoną na podstawie rejestracji utrwalonej na nośniku elektronicznym.

2. Protokół podpisują przewodniczący składu orzekającego i protokolant.

Art. 94. 1. Trybunał może rozpoznać wniosek, pytanie prawne lub skargę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli:

- 1) pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia lub
- 2) sprawa dotyczy zagadnienia prawnego, które zostało wystarczająco wyjaśnione we wcześniejszych orzeczeniach Trybunału.

2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga skład orzekający.

3. Przewodniczący składu orzekającego zawiadamia uczestników postępowania, że rozpoznanie sprawy nastąpi na posiedzeniu niejawnym.

4. Publiczne ogłoszenie orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniem, następuje nie później niż w terminie 30 dni od posiedzenia niejawnego.

Rozdział 7

Orzeczenia Trybunału

Art. 95. Trybunał rozstrzyga sprawę wydając orzeczenie w formie wyroku lub postanowienia.

Art. 96. Trybunał wydaje wyroki w sprawach, o których mowa w art. 4 ust. 1-5.

Art. 97. Trybunał wydaje postanowienia w sprawach:

- 1) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej;
- 2) powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej;
- 3) innych, w których ustawa tak stanowi lub niewymagających wydania wyroku.

Art. 98. 1. Postanowienia Trybunału kończące postępowanie wydawane są po zamknięciu rozprawy lub na posiedzeniu niejawnym. Wymagają one uzasadnienia.

2. Postanowienia niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności.

Art. 99. 1. Trybunał wydaje orzeczenie po niejawnej naradzie sędziów składu orzekającego, którą kieruje przewodniczący składu.

Art. 100. 1 Orzeczenie Trybunału zapada większością głosów.

2. Sędzia składu orzekającego, który nie zgadza się z orzeczeniem Trybunału może, podpisując orzeczenie, zgłosić zdanie odrębne. Zdanie odrębne może dotyczyć także samego uzasadnienia.

Art. 101. 1. Orzeczenie Trybunału zawiera:

- 1) wskazanie składu orzekającego i protokolanta;
- 2) sygnaturę akt, datę, miejsce oraz tryb wydania orzeczenia;
- 3) wskazanie podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem, oraz pozostałych uczestników postępowania;
- 4) dokładne określenie aktu normatywnego lub jego części, którego dotyczy orzeczenie;
- 5) przedstawienie zarzutów podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem;
- 6) rozstrzygnięcie Trybunału;

- 7) podpisy sędziów składu orzekającego;
- 8) informację o zgłoszeniu zdania odrębnego.

2. Jeżeli Trybunał postanowi, że utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego lub jego części nastąpi w innym terminie niż dzień wejścia w życie orzeczenia, w orzeczeniu określa się termin utraty mocy obowiązującej tego aktu lub jego części.

3. Przepis ust.1 stosuje się odpowiednio do orzeczeń Trybunału w innych sprawach niż dotyczące badania hierarchicznej zgodności norm prawnych.

Art. 102. 1. Przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału może być czynność prawodawcza lub treść aktu normatywnego albo jego części.

2. Orzekając o treści aktu normatywnego lub jego części, Trybunał może także rozstrzygnąć o:

- 1) określonym rozumieniu aktu normatywnego lub jego części;
- 2) określonym zakresie treści normatywnej wyrażonej w akcie normatywnym lub jego części;
- 3) treści normatywnej brakującej w akcie normatywnym lub jego części.

Art. 103. 1. Orzeczenia, o których mowa w art. 96 oraz art. 97 pkt 1 i 2, Trybunał ogłasza publicznie.

2. Trybunał zawiadamia uczestników postępowania o terminie publicznego ogłoszenia orzeczenia.

3. Podczas ogłaszania orzeczenia wszyscy obecni w sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją.

4. Przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje zasadnicze motywy uzasadnienia orzeczenia. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, o którym mowa w art. 100 ust. 2, może przedstawić uzasadnienie swego stanowiska.

Art. 104. 1. Odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniami odrębnymi doręcza się niezwłocznie uczestnikom postępowania.

2. Prezes Trybunału przesyła odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniami odrębnymi Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu oraz Prezesowi Rady Ministrów, niezależnie od tego, czy organy te były uczestnikami postępowania przed Trybunałem.

Art. 105. 1. Wyroki Trybunału podlegają ogłoszeniu w dzienniku urzędowym, w którym kwestionowany akt normatywny był ogłoszony, a jeżeli wyrok dotyczy aktu nieogłoszonego w dzienniku urzędowym – w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

2. Postanowienia Trybunału, o których mowa w art. 97 pkt 1 i 2, podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

3. Ogłoszenie orzeczeń Trybunału zarządza Prezes Trybunału.

Art. 106. 1. Trybunał na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania:

- 1) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego lub skargi;
- 2) jeżeli wydanie orzeczenia jest niedopuszczalne;
- 3) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne, w szczególności gdy w rozpoznawanej sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia Trybunału;
- 4) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał;
- 5) w przypadku, o którym mowa w art. 72 ust. 2.

2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

3. Trybunał nie umarza postępowania z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 4, jeżeli wydanie orzeczenia jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Art. 107. 1. Skład orzekający, który wydał orzeczenie, może w każdym czasie na posiedzeniu niejawnym, w drodze postanowienia sprostować niedokładności, błędy pisarskie lub rachunkowe albo inne oczywiste omyłki w orzeczeniu.

2. Na oryginale orzeczenia, a na żądanie uczestników postępowania także na przesłanych im odpisach orzeczenia, umieszcza się wzmiankę o sprostowaniu, podpisaną przez przewodniczącego składu orzekającego.

3. Jeżeli sprostowania nie może dokonać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 108. 1. Na wniosek uczestnika postępowania skład orzekający, który wydał orzeczenie, na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga, w drodze postanowienia, wątpliwości co do jego treści.

2. Jeżeli wniosku o wyjaśnienie wątpliwości co do treści orzeczenia nie może rozpoznać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 109. 1. Trybunał wydaje Zbiór Urzędowy orzeczeń, w którym publikuje się orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniami i zdaniem odrębnymi.

2. Zbiór Urzędowy jest wydawany w postaci elektronicznej.

3. Nazwa „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy” podlega ochronie prawnej.

Rozdział 8

Postępowanie w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych

Art. 110. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją celów partii politycznej, określonych w statucie lub programie, Trybunał rozpoznaje w trybie przewidzianym dla wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych.

Art. 111. 1. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznej Trybunał rozpoznaje w trybie, o którym mowa w art. 110.

2. Ciężar udowodnienia niezgodności z Konstytucją działalności partii politycznej spoczywa na wnioskodawcy.

3. Wątpliwości, których nie można wyjaśnić, rozstrzyga się na korzyść partii politycznej.

4. Do prowadzonych na rozprawie przesłuchań świadków, biegłych albo ujawniania dokumentów istotnych dla rozstrzygnięcia stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.)⁶.

5. W celu zebrania i utrwalenia dowodów w sprawie zgodności działalności partii politycznej z Konstytucją Trybunał może, w drodze postanowienia, zlecić Prokuratorowi Generalnemu przeprowadzenie dochodzenia. Zakres dochodzenia określony w postanowieniu jest wiążący. Do dochodzenia stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Art. 112. Pytanie sądu prowadzącego ewidencję partii politycznych w sprawie zgodności z Konstytucją statutu partii politycznej, w zakresie celów partii i zasad działania partii określonych w statucie, Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianych dla pytania prawnego.

Art. 113. 1. Osoby upoważnione do reprezentowania partii politycznej, Trybunał ustala na podstawie statutu partii lub ustawy.

2. W przypadku gdy nie można ustalić, kto jest osobą upoważnioną do reprezentowania partii lub gdy nie można z nią nawiązać kontaktu, Trybunał uznaje za upoważnioną osobę faktycznie kierującą partią w czasie podjęcia przez nią działalności, zakwestionowanej we wniosku.

Rozdział 9

Postępowanie w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego

Art. 114. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne, w przypadku gdy:

- 1) dwa (lub więcej) centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za właściwe do rozstrzygnięcia tej samej sprawy lub wydały w niej rozstrzygnięcia;

2) dwa (lub więcej) centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia określonej sprawy.

Art. 115. Wniosek o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego powinien wskazywać przepis Konstytucji lub ustawy określający kompetencję, która została naruszona, oraz kwestionowane działania lub zaniechania.

Art. 116. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie postępowań przed organami, które prowadzą spór kompetencyjny.

2. Trybunał po zapoznaniu się ze stanowiskiem uczestników postępowania może wydać postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, zwłaszcza gdy przemawia za tym szczególnie ważny interes publiczny.

Rozdział 10

Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej

Art. 117. Marszałek Sejmu, we wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, wskazuje okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej sprawowanie urzędu oraz uniemożliwiają zawiadomienie o tym Marszałka Sejmu.

Art. 118. 1. Trybunał na rozprawie rozpatruje wniosek Marszałka Sejmu niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin od jego złożenia.

2. Uczestnikami rozprawy są osobiście:

- 1) Marszałek Sejmu,
- 2) Marszałek Senatu,
- 3) Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego,
- 4) Prokurator Generalny.

3. Rozprawa odbywa się z wyłączeniem jawności. Ogłoszenie orzeczenia następuje publicznie.

Art. 119. 1. Jeżeli podczas rozprawy pojawią się wątpliwości dotyczące okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej sprawowanie urzędu lub dotyczące braku możliwości zawiadomienia o nich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Marszałka Sejmu, Trybunał w drodze postanowienia może zlecić Prokuratorowi Generalnemu wykonanie określonych czynności w wyznaczonym terminie i odroczyć rozprawę.

2. Odroczenie rozprawy nie może trwać dłużej niż 24 godziny.

3. Prokurator Generalny niezwłocznie zawiadamia Trybunał o wynikach czynności, podjętych w celu wykonania postanowienia, o którym mowa w ust. 1.

Art. 120. 1. Trybunał wydaje postanowienie o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz o powierzeniu Marszałkowi Sejmu, nie dłużej niż na 3 miesiące, tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

2. Postanowienie traci moc, jeżeli przed upływem określonego w nim terminu Prezydent Rzeczypospolitej zawiadomi Marszałka Sejmu oraz Trybunał o podjęciu wykonywania swoich obowiązków.

Rozdział 11

Biuro Trybunału

Art. 121. 1. Organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału zapewnia Prezes Trybunału oraz podległe mu Biuro Trybunału, zwane dalej „Biurem”.

2. Szczegółowy zakres zadań i strukturę Biura określa statut.

Art. 122. 1. Biurem kieruje szef Biura, którego powołuje i odwołuje Zgromadzenie Ogólne, na wniosek Prezesa Trybunału.

2. Wynagrodzenie szefa Biura jest ustalane na podstawie przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, w zakresie dotyczącym sekretarza stanu.

Art. 123. 1. Szef Biura jest przełożonym pracowników Biura, zapewnia prawidłowe funkcjonowanie Biura i w razie potrzeby zgłasza wnioski w sprawie jego organizacji.

2. Szef Biura przygotowuje oraz przedstawia Prezesowi Trybunału projekt dochodów i wydatków Trybunału, jest odpowiedzialny za wykonywanie budżetu Trybunału i w razie potrzeby proponuje zmiany w jego układzie wykonawczym.

3. Szef Biura odpowiada za gospodarowanie majątkiem pozostającym w zarządzie Trybunału.

4. Szczegółowy zakres zadań szefa Biura oraz sposób ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 124. 1. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do pracowników Biura stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 86, poz. 953, z późn. zm.)⁷.

2. Szef Biura wykonuje wynikające z przepisów prawa kompetencje kierownika urzędu.

Art. 125. 1. Spośród pracowników zatrudnionych w Biurze tworzy się korpus prawników Biura – osób zatrudnionych na stanowiskach służących wykonywaniu zadań o charakterze merytorycznym, związanych bezpośrednio z działalnością orzeczniczą Trybunału lub pomocą w tym zakresie w pracy sędziom Trybunału, oraz na stanowiskach asystentów sędziów Trybunału.

2. Wykaz stanowisk, na których zatrudnione osoby należą do korpusu prawników Biura oraz szczegółowe wymagania kwalifikacyjne związane z zatrudnianiem na tych stanowiskach określa, w drodze zarządzenia wydanego na wniosek szefa Biura i po zasięgnięciu opinii Zgromadzenia Ogólnego, Prezes Trybunału.

3. Szczegółowy zakres zadań na stanowiskach w korpusie prawników Biura oraz sposób i warunki ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 126. 1. Pracownicy należący do korpusu prawników Biura, po 5 latach pracy na stanowiskach w tym korpusie oraz uzyskaniu pozytywnej opinii Prezesa Trybunału, mogą, na zasadach określonych w odpowiednich ustawach, ubiegać się o przystąpienie do egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego albo o zatrudnienie na stanowisku radcy Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, a posiadający stopień naukowy doktora nauk prawnych mogą ubiegać się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych.

2. Do pracowników należących do korpusu prawników Biura stosuje się odpowiednio przepis art. 155 § 7 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, jeżeli przepracowali na stanowisku w tym korpusie co najmniej 5 lat i wraz z wnioskiem o dopuszczenie do egzaminu sędziowskiego przedstawili pozytywną opinię Prezesa Trybunału.

Art. 127. Na teren oraz do budynków pozostających w zarządzie Trybunału nie wolno wносить broni ani amunicji, a także materiałów wybuchowych i innych środków niebezpiecznych. Nie dotyczy to osób pełniących obowiązki służbowe wymagające posiadania broni.

Rozdział 12

Przepisy zmieniające

Art. 128. W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188, z późn. zm.)⁸, w art. 66:

1) w ust. 1 po pkt 5 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 6, w brzmieniu:

„6) osób, które posiadają stopień naukowy doktora nauk prawnych oraz przez okres co najmniej 5 lat, przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów, zajmowały stanowisko w korpusie prawników Biura Trybunału Konstytucyjnego i przedstawiły pozytywną opinię Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.”;

2) w ust. 2 w pkt 6 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 7, w brzmieniu:

„7) osoby, które przez okres co najmniej 5 lat, przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu, zajmowały stanowisko w korpusie prawników Biura Trybunału

Konstytucyjnego i przedstawiły pozytywną opinię Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.”

3) w ust. 4 wyrazy: „o których mowa w ust. 1 pkt 4 i 5 oraz w ust. 2 pkt 2-4” zastępuje się wyrazami: „o których mowa w ust. 1 pkt 4-6 oraz w ust. 2 pkt 2-4 i 7”.

Art. 129. W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65, z późn. zm.)⁹, w art. 25:

1) w ust. 1 po pkt 5 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 6, w brzmieniu:

„6) osób, które posiadają stopień naukowy doktora nauk prawnych oraz przez okres co najmniej 5 lat, przed złożeniem wniosku o wpis na listę radców prawnych, zajmowały stanowisko w korpusie prawników Biura Trybunału Konstytucyjnego i przedstawiły pozytywną opinię Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.”;

2) w ust. 2 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 7, w brzmieniu:

„7) osoby, które przez okres co najmniej 5 lat, przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu, zajmowały stanowisko w korpusie prawników Biura Trybunału Konstytucyjnego i przedstawiły pozytywną opinię Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.”.

3) w ust. 4 wyrazy: „o których mowa w ust. 1 pkt 4 i 5 oraz w ust. 2 pkt 2-4” zastępuje się wyrazami: „o których mowa w ust. 1 pkt 4-6 oraz w ust. 2 pkt 2-4 i 7”.

Art. 130. W ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147, z późn. zm.)¹⁰ w art. 16 w ust. 2 w pkt 3 skreśla się wyrazy: „w sprawach skarg konstytucyjnych”.

Art. 131. W ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158, z późn. zm.)¹¹, w art. 12 w § 2 w pkt 6 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 7, w brzmieniu:

„7) osoby, które przez okres co najmniej 5 lat, przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu notarialnego, zajmowały stanowisko w korpusie prawników Biura Trybunału Konstytucyjnego i przedstawiły pozytywną opinię Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.”.

Art. 132. W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 155, poz. 924),

1) w art. 14 :

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W razie powstania wątpliwości co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznej określonych w statucie zgodnie z art. 9 ust. 1, Sąd postanawia o zawieszeniu postępowania, o którym mowa w art. 12, i występuje do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zbadanie zgodności statutu z Konstytucją.”;

b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją statutu lub jego części, Sąd odmawia wpisu partii do ewidencji.”;

2) art. 21 otrzymuje brzmienie:

„Art. 21. 1. W razie powstania wątpliwości co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznej określonych w statucie, Sąd postanawia o zawieszeniu postępowania, o którym mowa w art. 12 ust. 2, i występuje do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zbadanie zgodności zmian statutu z Konstytucją.

2. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją zmian statutu, Sąd odmawia wpisu tych zmian do ewidencji partii politycznych.

3. Przepisy art. 14 ust. 2 i 4 stosuje się odpowiednio.”;

3) w art. 43 skreśla się wyrazy „z dnia 29 kwietnia 1989 r.”.

Art. 133. W ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417, z późn. zm.)¹², w art. 29 w ust. 2 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje pkt 3, w brzmieniu:

„3) pracowała na stanowisku w korpusie prawników Biura Trybunału Konstytucyjnego przez co najmniej 5 lat i przedstawiła pozytywną opinię Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.

Rozdział 13

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 134. Ilekroć w przepisach ustawy jest mowa o ”ustawie” rozumie się przez to także akty normatywne, o których mowa w art. 234 Konstytucji, oraz inne akty normatywne, wydane na podstawie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie Konstytucji, które miały moc prawną równą mocy prawnej ustawy.

Art. 135. 1. W sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy, w postępowaniu przed Trybunałem:

- 1) w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznaniu, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 2) jeżeli Trybunał rozprawę odroczył lub przerwał albo wyznaczył termin rozprawy lub ogłoszenia orzeczenia przypadający po dniu wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 3) jeżeli zachodzą przesłanki umorzenia postępowania, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 4) w odniesieniu do skarg skierowanych do rozpoznania przez właściwy skład orzekający, przepisu art. 89 ust. 1 nie stosuje się.

Art. 136. Przepis art. 18 ust. 1 pkt 6 stosuje się do sędziów Trybunału wybieranych na to stanowisko po wejściu w życie ustawy.

Art. 137. Pracownikom należącym do korpusu prawników Biura, którzy w dniu wejścia w życie ustawy wykonywali zadania na stanowiskach odpowiadających stanowiskom w tym korpusie, do stażu pracy umożliwiającego skorzystanie z uprawnień, o których mowa w art. 126, zalicza się okres dotychczasowego zatrudnienia w Biurze.

Art. 138. Traci moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070, z 2005 r. Nr 169, poz. 1417, z 2009 r. Nr 56, poz. 459 i Nr 178, poz. 1375, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 112, poz. 654).

Art. 139. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

---

¹ Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, ustawę z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, ustawę z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, ustawę z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, ustawę z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

² Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2010 r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203 oraz z 2012 r. poz. 118, 637 i 664.

³ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 25, poz. 219, z 2006 r. Nr 157, poz. 1119, z 2008 r. Nr 234, poz. 1517, z 2009 r. Nr 56, poz. 459, Nr 157, poz. 1241, Nr 178, poz. 1375 i Nr 219, poz. 1706, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307, z 2011 r. Nr 126, poz. 714 i Nr 203, poz. 1192 oraz z 2012 r. poz. 637.

⁴ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 113, z 1974 r. Nr 27, poz. 157 i Nr 39, poz. 231, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82 i Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 73, poz. 350 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 139, poz. 934, Nr 140, poz. 940 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191 i 1193 i Nr 122, poz. 1314, 1319 i 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49, poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368 i Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1069 i 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 153, poz. 1271, Nr 219, poz. 1849 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 41, poz. 360, Nr 42, poz. 363, Nr 60, poz. 535, Nr 109, poz. 1035, Nr 119, poz. 1121, Nr 130, poz. 1188, Nr 139, poz. 1323, Nr 199, poz. 1939 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 9, poz. 75, Nr 11, poz. 101, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 871, Nr 93, poz. 891, Nr 121, poz. 1264, Nr 162, poz. 1691, Nr 169, poz. 1783, Nr 172, poz. 1804, Nr 204, poz. 2091, Nr 210, poz. 2135, Nr 236, poz. 2356 i Nr 237, poz. 2384, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 22, poz. 185, Nr 86, poz. 732, Nr 122, poz. 1024, Nr 143, poz. 1199, Nr 150, poz. 1239, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1413 i 1417, Nr 172, poz. 1438, Nr 178, poz. 1478, Nr 183, poz. 1538, Nr 264, poz. 2205 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 12, poz. 66, Nr 66, poz. 466, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 186, poz. 1379, Nr 208, poz. 1537 i 1540, Nr 226, poz. 1656 i Nr 235, poz. 1699, z 2007 r. Nr 7, poz. 58, Nr 47, poz. 319, Nr 50, poz. 331, Nr 99, poz. 662, Nr 106, poz. 731, Nr 112, poz. 766 i 769, Nr 115, poz. 794, Nr 121, poz. 831, Nr 123, poz. 849, Nr 176, poz. 1243, Nr 181, poz. 1287, Nr 192, poz. 1378 i Nr 247, poz. 1845, z 2008 r. Nr 59, poz. 367, Nr 96, poz. 609 i 619, Nr 110, poz. 706, Nr 116, poz. 731, Nr 119, poz. 772, Nr 120, poz. 779, Nr 122, poz. 796, Nr 171, poz. 1056, Nr 220, poz. 1431, Nr 228, poz. 1507, Nr 231, poz. 1547 i Nr 234, poz. 1571, z 2009 r. Nr 26, poz. 156, Nr 67, poz. 571, Nr 69, poz. 592 i 593, Nr 131, poz. 1075, Nr 179,

- poz. 1395 i Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 3, poz. 13, Nr 7, poz. 45, Nr 40, poz. 229, Nr 108, poz. 684, Nr 109, poz. 724, Nr 125, poz. 842, Nr 152, poz. 1018, Nr 155, poz. 1037, Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307, Nr 215, poz. 1418, Nr 217, poz. 1435 i Nr 241, poz. 1621, z 2011 r. Nr 34, poz. 173, Nr 85, poz. 458, Nr 87, poz. 482, Nr 92, poz. 531, Nr 112, poz. 654, Nr 129, poz. 735, Nr 138, poz. 806 i 807, Nr 144, poz. 854, Nr 149, poz. 887, Nr 224, poz. 1342 i Nr 233, poz. 1381 oraz z 2012 r. poz. 908 i 1445.
- ⁵ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1787, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, Nr 213, poz. 1802 i Nr 240, poz. 2052, z 2003 r. Nr 188, poz. 1838 i Nr 228, poz. 2256, z 2004 r. Nr 34, poz. 304, Nr 130, poz. 1376, Nr 185, poz. 1907 i Nr 273, poz. 2702 i 2703, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 131, poz. 1102, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1410, 1413 i 1417, Nr 178, poz. 1479 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1044 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 25, poz. 162, Nr 64, poz. 433, Nr 73, poz. 484, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 136, poz. 959, Nr 138, poz. 976, Nr 204, poz. 1482 i Nr 230, poz. 1698, z 2008 r. Nr 223, poz. 1457, Nr 228, poz. 1507 i Nr 234, poz. 1571, z 2009 r. Nr 1, poz. 4, Nr 9, poz. 57, Nr 26, poz. 156 i 157, Nr 56, poz. 459, Nr 157, poz. 1241, Nr 178, poz. 1375, Nr 219, poz. 1706 i Nr 223, poz. 1777, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 205, poz. 1364, z 2011 r. Nr 109, poz. 627, Nr 126, poz. 714 i Nr 203, poz. 1192 oraz z 2012 r. poz. 637.
- ⁶ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307, z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430 i poz. 1431 oraz z 2012 r. poz. 886, 1091 i 1101.
- ⁷ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, Nr 123, poz. 1353 i Nr 128, poz. 1403, z 2002 r. Nr 1, poz. 18, Nr 153, poz. 1271 i Nr 240, poz. 2052, z 2003 r. Nr 228, poz. 2256, z 2005 r. Nr 10, poz. 71 i Nr 169, poz. 1417, z 2006 r. Nr 45, poz. 319, Nr 170, poz. 1218, Nr 218, poz. 1592 i Nr 220, poz. 1600, z 2007 r. Nr 89, poz. 589, z 2008 r. Nr 157, poz. 976 i Nr 227, poz. 1505, z 2010 r. Nr 165, poz. 1118, Nr 182, poz. 1228 i Nr 229, poz. 1494 oraz z 2011 r. Nr 82, poz. 451 i Nr 201, poz. 1183.
- ⁸ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 166, poz. 1317, Nr 210, poz. 1628 i Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 7, poz. 45, Nr 47, poz. 278, Nr 200, poz. 1326 i Nr 217, poz. 1429 oraz z 2011 r. Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.
- ⁹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 47, poz. 278, Nr 200, poz. 1326 i Nr 217, poz. 1429 oraz z 2011 r. Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.
- ¹⁰ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2007 r. Nr 25, poz. 162, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307, Nr 202, poz. 1343 i Nr 254, poz. 1700 oraz z 2011 r. Nr 168, poz. 1004 i Nr 222, poz. 1320.
- ¹¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 37, poz. 286 i Nr 166, poz. 1317, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 oraz z 2011 r. Nr 85, poz. 458, Nr 87, poz. 483, Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.
- ¹² Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 264, poz. 2205, z 2006 r. Nr 170, poz. 1217 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 25, poz. 162, z 2008 r. Nr 227, poz. 1505, z 2009 r. Nr 26, poz. 156, Nr 79, poz. 660 i Nr 216, poz. 1676 oraz z 2010 r. Nr 182, poz. 1228.

Uzasadnienie

I

Po blisko 28 latach działalności, w tym niemal ćwierćwieczu w państwie demokratycznym i prawnym, po ponad 16 latach funkcjonowania pod rządami Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r., Trybunał Konstytucyjny jest trwałym, głęboko zakorzenionym elementem polskiego systemu ustrojowego, zaś jego bogate orzecznictwo stanowi narzędzie urzeczywistniania i ochrony reguł, zasad oraz wartości Rzeczypospolitej – demokratycznego państwa prawnego.

Właściwość oraz podstawowe instytucje ustroju Trybunału Konstytucyjnego określa Konstytucja, która zarazem w art. 197 problematykę organizacji Trybunału oraz trybu postępowania przed Trybunałem odsyła do uregulowania w ustawie; obecnie – ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070, z 2005 r. Nr 169, poz. 1417, z 2009 r. Nr 56, poz. 459 i Nr 178, poz. 1375 z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 112, poz. 654).

Praktyka funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego – dalej także „TK” lub „Trybunał” – oraz zasób doświadczeń, zarówno o charakterze organizacyjnym, jak i w zakresie postępowania oraz wydawania orzeczeń prowadzą do wniosku, że istnieje potrzeba zweryfikowania wielu rozwiązań ustawy o Trybunale Konstytucyjnym – dalej także, w odniesieniu do niniejszego projektu, „uTK” – oraz wypracowania nowych, regulujących wspólnie, adekwatnie do obecnych i przyszłych wymagań, zagadnienia organizacji Trybunału i zasady postępowania w sprawach będących przedmiotem jego kognicji.

Potrzeba opracowania i uchwalenia nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, wynika z następujących przesłanek:

- dostatecznie klarownego i trwałego umocowania pozycji Trybunału jako organu władzy sądowniczej – sądu konstytucyjnego strzegącego porządku ustrojowego Rzeczypospolitej,
- potrzeby ustawowej, adekwatnej do istoty procesu kontroli konstytucyjności prawa, regulacji procedury rozpoznawania spraw przed Trybunałem, w znacznej mierze utrwalonej jako właściwa tylko dla TK, przy jedynie posiłkowym stosowaniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego,
- potrzeby tworzenia warunków organizacyjnych służących sprawności orzekania,

- potrzeby sprecyzowania kryteriów kandydowania na stanowisko sędziego TK oraz określenia transparentnej procedury wyłaniania grona osób, spośród których grupy posłów lub Prezydium Sejmu zgłaszać mogą kandydatów na to stanowisko,

- bardziej szczegółowego, adekwatnego do pozycji Trybunału oraz zasad określonych w Konstytucji (art. 195), uregulowania statusu sędziego TK – sędziego konstytucyjnego (w tym także w stanie spoczynku) – jego praw i obowiązków, w świetle dotychczasowej praktyki oraz analizy zakresu merytorycznej odpowiedniości stosowania w tej mierze przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym,

- potrzeby racjonalizacji trybów rozpoznawania spraw przed Trybunałem, tj. na rozprawie lub posiedzeniu niejawnym, ze względu na zróżnicowanie złożoności prawnokonstytucyjnej spraw oraz zakresu i sposobu argumentacji uczestników postępowania,

- uwzględnienia ukształtowanej typologii orzeczeń TK oraz ich skutków, zdeterminowanej obszerną praktyką orzeczniczą (blisko 1500 wyroków – polskie *acquis constitutionel*) oraz poglądami doktryny,

- odpowiedniego do obecnych wymagań profesjonalnych i technicznych uregulowania niektórych zagadnień związanych z warunkami funkcjonowania i obsługą prac Trybunału Konstytucyjnego.

Charakter i zakres proponowanych nowych lub istotnie zmodyfikowanych rozwiązań, a także ich wielość, w stosunku do obecnie obowiązującej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, przesądzają o potrzebie uchwalenia **n o w e j u s t a w y** tj. uregulowania całości problematyki organizacji oraz funkcjonowania Trybunału, a także postępowania przed Trybunałem w nowym, spójnym koncepcyjnie i czytelnym konstrukcyjnie akcie normatywnym. Należy zauważyć, że ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym uchwalana była w szczególnych okolicznościach, niemal bezpośrednio przed wejściem w życie nowej Konstytucji (17 października 1997 r.), przede wszystkim ze względu na wymagające pilnej implementacji nowe konstytucyjne regulacje ustroju Trybunału (skład 15 sędziów o wydłużonej kadencji, unormowanie podstawowych elementów statusu sędziego konstytucyjnego) oraz jego kognicji (skarga konstytucyjna, wnioski podmiotów o legitymacji specjalnej, szczegółowe określenie kompetencji orzeczniczych TK). Nowe elementy regulacji zostały w znacznej mierze dodane i "nałożone" do już istniejących, zaś przyjęta metoda legislacji nie do końca spełniła wymagania co do spójności i kompletności ustawy. To z kolei jest wyraźnie dostrzegalne po upływie 15 lat funkcjonowania ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Nadto, ustawa o TK była w ciągu minionych lat ośmiokrotnie nowelizowana, przeto rozważanie ewentualności kolejnej nowelizacji, przy tak znacznym zakresie

proponowanych zmian, nie może być uznane za racjonalne, sprzyjające spójności, klarownej ekspozycji koncepcji i systematyki regulacji oraz czytelności prawa.

Za propozycją przedstawienia oraz uchwalenia nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym przemawiają także przesłanki dobrej legislacji, wynikające z zasad techniki prawodawczej.

II

Rozdział 1 – Przepisy ogólne. Zawiera przepisy związane z zakresem kognicji Trybunału Konstytucyjnego i jego szczególną pozycją jako *sądu prawa* oraz podstawowymi, utrwalonymi w długoletniej praktyce, działaniami o charakterze pozaorzecznym. W **art. 1** sformułowano skumulowaną definicję ustrojowej roli Trybunału Konstytucyjnego jako organu władzy sądowniczej *strzegącego porządku konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej*. Definicja ta nawiązuje do art. 10 Konstytucji – statuującego Trybunał w ramach władzy sądowniczej oraz do jego roli związanej z realizacją kompetencji określonych głównie w art. 188 Konstytucji, tj. sprawowania kontroli hierarchicznej zgodności norm prawnych – orzekania w sprawie konstytucyjności aktów normatywnych. Jednocześnie dostrzegać należy, że Trybunał Konstytucyjny obok kontroli konstytucyjności norm, wykonuje kontrolę czynności prawodawczych, tj. wykonywania kompetencji przez organy prawodawcze, kontroli przestrzegania określonych w Konstytucji zasad procesu prawodawczego, w tym – wywiedzionych z art. 2 Konstytucji – zasad poprawnej legislacji. Kontrola hierarchicznej zgodności norm prawnych nie ma jedynie charakteru formalnego, bowiem dokonując jej Trybunał bada zarazem treść norm w kontekście konstytucyjnych zasad i wartości ochrony praw podstawowych – ochrony praw człowieka i obywatela. Do potwierdzenia roli Trybunału jako *organu władzy sądowniczej strzegącego porządku konstytucyjnego* skłania także jego znaczące orzecznictwo w sprawach europejskich. Trybunał w swoim orzecznictwie potwierdza, że – określona w art. 8 Konstytucji – zasada prymatu Konstytucji w porządku prawnym Rzeczypospolitej, odnosi się także do obowiązywania prawa Unii Europejskiej w polskim porządku prawnym. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału, nawet konstytucyjne upoważnienie do przekazania UE kompetencji władzy publicznej w *niektórych sprawach* (art. 90 Konstytucji) ma charakter ograniczony. Trybunał potwierdza miejsce Konstytucji jako aktu nadrzędnego i stanowiącego wyraz suwerennej woli Narodu w stosunku do całego porządku prawnego w obszarze suwerenności państwa oraz bez naruszenia „rdzenia” kompetencji, umożliwiającego – w zgodzie z Preambułą do Konstytucji – suwerenne

i demokratyczne stanowienie o losie Rzeczypospolitej. Nadto należy także dostrzegać znaczenie utrwalonej roli Trybunału – *sądu prawa*, w zakresie sygnalizowania (art. 5) Sejmowi oraz innym właściwym organom, dostrzeganych uchybień i luk w prawie ze względu na dbałość o spójność systemu prawa.

To właśnie tak ukształtowane oraz rozumiane istota, formy oraz aspekty działania Trybunału, działania – w ramach jego konstytucyjnych kompetencji – na rzecz strzeżenia porządku konstytucyjnego (*konstytucyjnego ładu*), ugruntowane jego orzecznictwem i wsparte stanowiskiem doktryny, pozwalają na zdefiniowanie systemowej roli i pozycji Trybunału Konstytucyjnego jako organu władzy sądowniczej strzegącego porządku konstytucyjnego Rzeczypospolitej.

W art. 2 zawarte zostało odniesienie do konstytucyjnych kompetencji Trybunału, które następnie szczegółowo określa się w art. 4. Zakres podstawowej kompetencji – orzekania o hierarchicznej zgodności norm prawnych – dotyczy sytuacji określonych w art. 4 ust. 1.

Art. 5 reguluje upoważnienie Trybunału do kierowania sygnalizacji do Sejmu oraz innych właściwych organów dostrzeganych w procesie kontroli konstytucyjności prawa uchybień i luk w prawie, z tym, że – mając na uwadze dotychczasową praktykę relacji TK z organami prawodawczymi, a zarazem nieobligatoryjny charakter sygnalizacji Trybunału – w ust. 2 proponuje się aby Prezes Trybunału mógł zwracać się do adresata sygnalizacji o powiadomienie o stanowisku zajęтым w sprawie. Sygnalizacja Trybunału nie tworzy po stronie jej adresata obowiązku realizacji sformułowanych postulatów lub uwag, ale – jak pokazuje praktyka – powodować powinna przynajmniej jego refleksję i reakcję. Możliwość zwracania się Prezesa Trybunału o poinformowanie o zajęтым stanowisku sprzyjać powinna współdziałaniu organów państwa na rzecz spójności i kompletności systemu prawa.

W art. 6 ust. 3, ze względu na przedmiot i znaczenie corocznych informacji Trybunału, proponuje się aby były one przekazywane nie tylko organom władzy ustawodawczej, ale również innym centralnym organom państwa, w tym władzy sądowniczej oraz ochrony prawa.

Rozdział 2 – Organy Trybunału. Organami Trybunału są: Zgromadzenie Ogólne Sędziów oraz Prezes Trybunału. Projekt nie przewiduje zmian w stosunku do dotychczasowej regulacji funkcji i zadań tych organów; nie ulega także zmianie sposób i tryb wybierania kandydatów na stanowisko Prezesa i Wiceprezesa Trybunału. Proponuje się natomiast ustalenie kręgu podmiotów (art. 11 ust. 2) zapraszanych przez Prezesa Trybunału na coroczne publiczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego, poświęcone prezentacji istotnych problemów

wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału, przedstawionych w informacji, o której mowa w art. 6.

Proponuje się nadto (art. 15 ust. 1) poszerzenie materii regulaminu Trybunału, w którym poza wewnętrzną organizacją pracy Trybunału i jego organów, uregulowane mogą być powinności sędziów wynikające z zasad organizacyjnych dotyczących potrzeby zagwarantowania sprawnego rozpoznania sprawy i sposobu jej przygotowywania, harmonogramów prac w składach orzekających oraz innych działań, które określić można jako elementy „technologii” pracy Trybunału.

Rozdział 3 – Sędziowie Trybunału. W tej części uTK proponuje się uregulowanie zagadnień związanych ze statusem sędziego Trybunału Konstytucyjnego – sędziego konstytucyjnego – jego prawami i obowiązkami, a także kryteriami formalnymi związanymi z kandydowaniem na stanowisko sędziego oraz procedurą (systemem) desygnowania osób, spośród których mogą być zgłaszani Sejmowi kandydaci na stanowisko sędziego konstytucyjnego. Należy podkreślić, że w art. 194, art. 195 i art. 196 Konstytucja normuje podstawowe elementy statusu sędziego Trybunału w zakresie: długości kadencji (9 lat, bez prawa do ponownego wyboru), zasady niezawisłości sędziowskiej, warunków pracy i wynagrodzenia stosownych do sprawowanego urzędu i obowiązków, zakazu przynależności do partii politycznych i związków zawodowych, zakazu prowadzenia działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów oraz funkcjonowania immunitetu sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Wszystkie zasady i gwarancje zostały wyraźnie (a nie w sposób dorozumiany lub poprzez odesłanie do innych przepisów) ustanowione w odniesieniu do sędziów Trybunału. W dotychczasowej ustawie o Trybunale Konstytucyjnym uregulowanie spraw związanych z prawami i obowiązkami sędziów TK ma charakter fragmentaryczny, przy jednoczesnym odesłaniu – w zakresie większości uprawnień oraz obowiązków, a także odpowiedzialności dyscyplinarnej – do odpowiedniego stosowania przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym. Po latach funkcjonowania Trybunału oraz praktyki sędziowskiej jest oczywiste, że urząd sędziego konstytucyjnego ma wyraźne cechy odrębności, które zasługują na odrębną regulację. Mimo pewnych podobieństw (analogiczne standardy) do statusu sędziowskiego w sądach powszechnych, administracyjnych oraz Sądzie Najwyższym, **urząd sędziego Trybunału ma takie właściwości, że powinien być – w szeregu kwestii – uregulowany odrębnie i tylko w niewielkim zakresie (spraw typowych dla realizacji praw pracowniczych w ramach stosunku**

służbowego) nawiązywać do odpowiedniego stosowania przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym.

W projekcie proponuje się zatem uregulowanie lub sprecyzowanie:

– zasad składania przez sędziów Trybunału oświadczeń o stanie majątkowym, stanowiących połączenie wymogów określonych szczegółowo w przepisach o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, z wymogami ustanowionymi w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych, wobec wszystkich sędziów, w odniesieniu do kontroli i weryfikacji oświadczeń o stanie majątkowym przez naczelników właściwych urzędów skarbowych (**art. 31**);

– warunków wykonywania przez sędziego Trybunału dodatkowego zatrudnienia lub zajęć, przy założeniu, że dodatkowe zatrudnienie może mieć miejsce tylko na stanowisku naukowo-dydaktycznym, dydaktycznym lub naukowym, u jednego pracodawcy, w wymiarze nieprzekraczającym jednego etatu przy czym owo zatrudnienie nie może utrudniać pełnienia obowiązków sędziowskich. Sędzia Trybunału nie może zarazem podejmować żadnych zajęć – o charakterze zarobkowym lub niezarobkowym – które nie tylko utrudniałyby pełnienie obowiązków, ale także mogły osłabiać zaufanie do bezstronności sędziego lub przynosić ujmę godności sprawowanego urzędu. W przypadku zamiaru podjęcia dodatkowego zatrudnienia lub zajęcia, sędzia obowiązany jest powiadomić Prezesa Trybunału, który może wyrazić sprzeciw; w takim przypadku ostateczne rozstrzygnięcie należeć będzie do Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału (**art. 32**);

– gwarancji immunitetu sędziów Trybunału oraz trybu postępowania w sprawie jego uchylecia, w tym zadań organów Trybunału w tej mierze (**art. 33-36**);

– kryteriów i zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału, w tym za wykroczenia, oraz trybu postępowania w tych sprawach (**art. 37-40**);

– przypadków wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału oraz zadań organów Trybunału w postępowaniu w tych sprawach. Należy zauważyć, że jednym z przypadków wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału może być rezygnacja ze statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku. Zgodnie z utrwaloną praktyką, orzecznictwem sądów i stanowiskiem doktryny sędzia w stanie spoczynku, jakkolwiek nie wypełnia zadań na stanowisku sędziego (w przypadku sędziego Trybunału – po zakończeniu dziewięcioletniej kadencji), zachowuje prawa i obowiązki wynikające ze statusu sędziowskiego. Innymi słowy, pozostając „nieczynny” nadal zachowuje swoje miejsce w korpusie sędziowskim. Oczywiście może zrezygnować z posiadanego statusu sędziego w stanie spoczynku (**art. 41 ust. 2 pkt 2**), jak też – w ściśle

określonych przypadkach, w trybie dyscyplinarnym – może być tego statusu pozbawiony, o czym niżej;

– zasady, że sędzia Trybunału po zakończeniu kadencji przechodzi w stan spoczynku z gwarancjami odpowiedniego uposażenia i zachowaniem immunitetu, ale także obowiązkiem przestrzegania reguł związanych z prawami i obowiązkami stanu sędziowskiego, łącznie z odpowiedzialnością dyscyplinarną (**art. 42 i art. 44** oraz **art. 45** ust. 1).

Pod wpływem dotychczasowej praktyki proponuje się, aby sędzia Trybunału w stanie spoczynku mógł być powołany, wybrany lub mianowany na stanowisko w organach państwowych, ale tylko takie, z którym wiąże się zakaz przynależności do partii politycznej albo w organach organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych, działających na podstawie umów ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą. Zważywszy na wysokie kwalifikacje, wiedzę oraz doświadczenie osób piastujących stanowisko sędziego Trybunału, a także zakaz ponowienia 9-letniej kadencji w Trybunale, jak pokazuje praktyka w odniesieniu do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w których sędziami są lub do niedawna byli sędziowie Trybunału w stanie spoczynku, należy uregulować warunki formalne związane z możliwością pełnienia takich funkcji. Jednym z owych warunków będzie możliwość zawieszenie uposażenia sędziego w stanie spoczynku, na czas pełnionej funkcji (**art. 45** ust. 2 i 3).

W zakresie nieuregulowanym w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym, do sędziów Trybunału – w odniesieniu do obowiązków i praw, w tym stosunku służbowego (np. urlop wypoczynkowy, uprawnienia socjalne, dodatek do wynagrodzenia związany ze stażem pracy), a także odpowiedzialności dyscyplinarnej (formalny tryb działania organów Trybunału) – stosowane będą odpowiednio przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym (**art. 46**).

Proponuje się nową, kompleksową regulację zasad i trybu wybierania sędziów Trybunału Konstytucyjnego (**art. 19-25**).

Z oczywistej racji – ranga i waga urzędu sędziego konstytucyjnego – uTK przykłada szczególne znaczenie do regulacji procedury desygnowania kandydatów, a następnie wyboru sędziów w ramach konstytucyjnego wymagania wobec osób wybieranych do Trybunału (art. 194 ust. 1 Konstytucji – *...spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą...*), zatem potrzeby ustanowienia optymalnych warunków urzeczywistnienia tego wymagania.

W **art. 18** projektu proponuje się ustanowienie kryteriów formalnych związanych z możliwością kandydowania na stanowisko sędziego Trybunału, pośród których uwagę zwraca wprowadzenie kryterium wieku, a także sprecyzowanie kryteriów wiedzy i doświadczenia prawniczego, zarówno w płaszczyźnie wykonywania zawodów prawniczych

(ust. 1 pkt 7), jak i dorobku naukowego (ust. 2). Zarazem proponuje się ustalenie zasady czteroletniej karencji do ubiegania się o urząd sędziego konstytucyjnego, tj. możliwości kandydowania przez osoby sprawujące mandat posła lub senatora. Stworzy to dystans czasowy przyszłego sędziego konstytucyjnego od jego działalności prawotwórczej, której rezultaty bywają następnie przedmiotem badania w Trybunale.

W art. 20 ustanawia się krąg podmiotów uprawnionych do zgłaszania osób, spośród których będą mogli być zgłaszani Sejmowi – przez grupy 50 posłów lub Prezydium Sejmu (jak dotąd) – kandydaci na stanowisko sędziego Trybunału. Uprawnienie do desygnowania osób – potencjalnych kandydatów na stanowisko sędziego przysługiwać będzie: grupom co najmniej 15 posłów (uprawnienie konsekwentnie łączące się z późniejszą realizacją poselskiego prawa do zgłaszania kandydatów na stanowisko sędziego Trybunału), Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Sądu Najwyższego oraz Naczelnemu Sądowi Administracyjnego, Krajowej Radzie Sądownictwa i Krajowej Radzie Prokuratury, właściwym ogólnokrajowym organom samorządów zawodowych: adwokatów, radców prawnych oraz notariuszy, radom wydziałów prawa uczelni, jeżeli wydziały te posiadają uprawnienie do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych, Instytutowi Nauk Prawnych i Komitetowi Nauk Prawnych PAN oraz Komisji Prawniczej PAU. Każdy z uprawnionych podmiotów może zgłosić jedną osobę na jedno stanowisko sędziego Trybunału. Przyjmuje się, że tak ukształtowany krąg podmiotów stanowi szeroką reprezentację środowisk prawniczych, co daje zarazem rękojmię możliwości korzystania z obszernego zestawu potencjalnych kandydatów na stanowisko sędziego, cechujących się wysokimi, odpowiadającymi wymaganiam, kwalifikacjami.

Na sześć miesięcy przed upływem kadencji sędziego Trybunału, Marszałek Sejmu obwieszczać będzie (w Dzienniku Urzędowym „Monitor Polski”) o możliwości zgłaszania osób – potencjalnych kandydatów na stanowisko sędziego. Osoby te mogą być zgłaszane w ciągu dwóch miesięcy od ogłoszenia obwieszczenia Marszałka Sejmu (art. 21). W ciągu trzech miesięcy od obwieszczenia powstaje zatem lista osób zgłoszonych przez podmioty, o których mowa w art. 20, przy czym zgłoszenia kierowane są do Marszałka Sejmu, do którego należy także formalna kontrola poprawności zgłoszeń. Na trzy miesiące przed upływem kadencji sędziego, Marszałek Sejmu przekazuje posłom oraz podaje do publicznej wiadomości alfabetyczną listę prawidłowo zgłoszonych osób co oznacza, że już tylko spośród nich mogą być zgłaszani Sejmowi kandydaci na stanowisko sędziego Trybunału. Zgłoszenie kandydatów powinno nastąpić nie później niż na dwa miesiące przed upływem kadencji sędziego Trybunału. Zatem przez blisko dwa miesiące w Sejmie – jego organach i środowisku

politycznym – istnieć będzie możliwość szczegółowej analizy i publicznej oceny zgłoszonych kandydatów, w tym ich wysłuchania.

Jednocześnie przewiduje się, że w przypadkach opróżnienia stanowiska sędziego Trybunału przed upływem jego kadencji, ze względu na potrzebę w miarę szybkiego uzupełnienia *vacatu*, cała procedura powinna być zrealizowana w ciągu trzech miesięcy, przy odpowiednim skróceniu (dostosowaniu) poszczególnych terminów – co należeć będzie do Marszałka Sejmu. Warto zwrócić uwagę, że przy skróconej procedurze, proponuje się zachowanie co najmniej 21-dniowego terminu na zgłaszanie osób do „kręgu kandydatur (art. 25 ust. 2).

Proponowana procedura desygnowania *kręgu kandydatur* na stanowisko sędziego Trybunału wychodzi naprzeciw postulatowi uspołecznienia procesu doboru osób istotnie wyróżniających się wiedzą prawniczą oraz zapewnienia posłom i Sejmowi odpowiedniej wiedzy o dorobku i walorach osobowych kandydatów na ten, jeden z najważniejszych we współczesnym państwie demokratycznym, urząd publiczny. Jednocześnie zakłada się, że – podobnie jak to ma miejsce obecnie – niezbędne czynności organizacyjne związane z wyborem na stanowisko sędziego Trybunału, należące do Marszałka Sejmu oraz właściwe procedurze parlamentarnej, zostaną uregulowane w regulaminie Sejmu.

Nadto, w przepisach tego rozdziału reguluje się – bez zmian w stosunku do obecnego stanu prawnego – zasady ustalania wynagrodzeń sędziów oraz Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, a także uprawnienia sędziów stale zamieszkałych poza Warszawą.

W rozdziałach 4-7 uTK reguluje formalne i organizacyjne wymagania co do wpływu spraw do Trybunału oraz sposobu ich rozpatrywania, a także merytorycznych aspektów działalności orzeczniczej Trybunału. Całość projektowanej regulacji opiera się na dotychczasowej praktyce funkcjonowania TK, wskazującej na potrzebę zachowania tego co sprawdzone, a zarazem wprowadzenie nowych – także w świetle doświadczeń innych sądów konstytucyjnych oraz międzynarodowych – służących usprawnieniu postępowania przed Trybunałem.

W odniesieniu do przepisów regulujących postępowanie przed Trybunałem podkreślić należy, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nadal stosowane będą posiłkowo (art. 75).

Rozdział 4 projektu zawiera zasady ogólne postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Art. 47 określa liczebność składów orzekających. W odniesieniu do spraw, w których Trybunał orzeka w pełnym składzie (tj. 15 sędziów, przy czym nie mniej niż 9), pod przewodnictwem Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału, nie proponuje się zmian, poza jedną – precyzuje się na czym polegać może „doniosłość” sprawy, determinująca jej rozpatrzenie w pełnym składzie (art. 47 ust. 2).

Proponuje się natomiast, aby Trybunał w składach trzyosobowych (art. 47 ust. 3 lit. c) dokonywał wstępnego rozpoznania w sprawach skarg konstytucyjnych oraz wniosków podmiotów o legitymacji specjalnej przed Trybunałem, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji. Według dotychczasowego trybu postępowania w Trybunale – wstępne rozpoznanie, polegające na badaniu spełniania przez skargę konstytucyjną lub wniosek podmiotu o legitymacji specjalnej wymagań określonych w ustawie, wywodzonych z kryteriów skargi lub wniosku, określonych odpowiednio w art. 79 i art. 191 ust. 2 Konstytucji – należało do Trybunału w składzie jednego sędziego, zaś w przypadku wydania postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu sprawie, po złożeniu zażalenia na takie postanowienie – do Trybunału w składzie trzech sędziów. Propozycja modyfikacji rozpatrywania tych spraw, na etapie wstępnego rozpoznania, tylko „jednorazowo” w składzie trzech sędziów, wynika z analizy dotychczasowej, bogatej praktyki działania i orzecznictwa Trybunału w tej mierze. Obserwacja danych statystycznych pokazuje, że średnio, z corocznego wpływu skarg konstytucyjnych i wniosków podmiotów o ograniczonej legitymacji, po etapie wstępnego rozpoznania, do rozpoznania merytorycznego w Trybunale kierowanych jest (łącznie) do 15% spraw. Świadczy to o wnikliwości badania spełniania przez skargi konstytucyjne i wnioski wymagań określonych dla tej kategorii spraw w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym. Jednocześnie na 3281 postanowień o odmowie nadania dalszego biegu skargom i wnioskom (w latach 1997 – 2012, przy ogólnym wpływie 4493 skarg i wniosków), wydanych przez Trybunał w składzie jednego sędziego, wniesiono odpowiednio 1821 zażaleń (55% spraw), rozpatrzonych następnie przez Trybunał w składach trzyosobowych, przy czym na tym etapie uwzględniono 90 zażaleń (5% spraw)! Należy przy tym zauważyć, że proces wstępnego rozpoznawania skarg i wniosków, wymaga w każdej sprawie stosownego czasu, który ulega istotnemu wydłużeniu jeżeli sprawa rozpoznawana jest w dwóch stadiach tj. jednoosobowym oraz zażaleniowym. Efektywność zaś – jak pokazują statystyka i doświadczenie orzecznicze w takich sprawach – jest dalece nieproporcjonalna. Proponuje się zatem wprowadzenie zasady wstępnego rozpoznania skargi konstytucyjnej i wniosku podmiotu

o legitymacji specjalnej tylko jednokrotnie, przez Trybunał w składzie trzech sędziów. Zapewni to z jednej strony wszechstronność badania spełniania wymagań określonych w ustawie, z drugiej zaś, optymalną i wyważoną przez szersze gremium sędziowskie ocenę możliwości nadania dalszego biegu i merytorycznego rozpoznania przez Trybunał skargi lub wniosku. Zakłada się, że wstępne rozpoznawanie spraw w zmodyfikowanym trybie stworzy także warunki dla skrócenia czasu postępowania w tych sprawach, o kilka miesięcy.

Sędziów do składów orzekających, w tym przewodniczącego i sprawozdawcę, wyznacza Prezes Trybunału Konstytucyjnego. W celu potwierdzenia transparentności działania Prezesa, proponuje się uregulowanie podstawowych, zobiektywizowanych kryteriów doboru składów (art. 48), według alfabetycznej listy sędziów, przy uwzględnieniu rodzajów spraw (skargi konstytucyjne, wnioski, pytania prawne), ich liczby oraz kolejności wpływu do Trybunału. W szczególnie uzasadnionych przypadkach (przedmiot sprawy, względy możliwości czasowych zorganizowania pierwszej narady – kierunkowej oceny sposobu rozstrzygnięcia) Prezes mógłby wyznaczać sędziego sprawozdawcę odstępując od kryteriów ustalonych w ust. 1. Jednocześnie proponuje się aby, ze względu na potrzebę zapewnienia efektywności harmonogramu przygotowywania sprawy do rozpoznania przez Trybunał, Prezes Trybunału – w zależności od oceny przedmiotu i charakteru, w tym doniosłości, sprawy – mógł wyznaczać termin pierwszej narady składu orzekającego (art. 48 ust. 3).

Art. 49 projektu zawiera katalog przesłanek determinujących wyłączenie sędziego od rozpatrywania sprawy w Trybunale – zarówno zobiektywizowanych, jak i mogących mieć zastosowanie na żądanie samego sędziego lub uczestnika postępowania.

Kolejnymi, **fundamentalnymi** dla realizacji kompetencji Trybunału, zasadami ogólnymi są wyrażone w **art. 50**: zasada skargowości, zgodnie z którą wszczęcie postępowania przed Trybunałem może nastąpić tylko z inicjatywy uprawnionego podmiotu, oraz zasada dyspozycyjności, zgodnie z którą uprawniony podmiot może, w określonym czasie, wycofać z Trybunału sprawę, której rozpoznanie zainicjował. Ze względu na większą możliwość decydowania przez Trybunał, czy sprawa zostanie rozpoznana na rozprawie, czy na posiedzeniu niejawnym – wycofanie spraw z Trybunału może nastąpić w ściśle określonych (odpowiednio ust. 2 i 3 art. 50) terminach, przed planowanym rozpoznaniem. Oprócz tych zasad kolejną, charakterystyczną dla specyfiki postępowania przed Trybunałem, jest zasada pisemności (**art. 55**), co pozwala także – wykorzystując analizę dotychczasowej praktyki rozpoznawania spraw w Trybunale jako sędzie prawa – na większą elastyczność doboru trybu tego rozpoznawania, zwłaszcza w zależności od przedmiotu, złożoności prawnokonstytucyjnej oraz kompletności i klarowności stanowisk uczestników postępowania, tj. na rozprawie albo na

posiedzeniu niejawnym. Możliwość takiej dywersyfikacji (właściwa w postępowaniu przed wieloma innymi europejskimi sądami konstytucyjnymi, ale także międzynarodowymi trybunałami, jak ETPC lub TSUE), istotnie usprawni pracę Trybunału.

Następną zasadą, kształtującą zakres realizacji kompetencji Trybunału w badaniu hierarchicznej zgodności norm oraz orzecznictwa Trybunału (zakres rozstrzygnięć), jest zasada związania Trybunału zakresem zaskarżenia sformułowanym we wniosku, skardze konstytucyjnej lub pytaniu prawnym. W obowiązującej ustawie o TK zasada ta nie była zdefiniowana. Na podstawie bogatej praktyki orzeczniczej proponuje się (**art. 51**) charakterystykę pojęć: przedmiotu kontroli oraz wzorca kontroli, determinujących zakres zaskarżenia w sprawie skierowanej do Trybunału. W tym kontekście precyzuje się także przedmiot zarzutu, którym mogą być: czynność prawodawcza tj. kompetencja do wydania aktu normatywnego i tryb jego wydania lub treść aktu normatywnego lub jego część (przepis aktu, część tego przepisu albo użyte tam sformułowanie). Proponowana w art. 51 charakterystyka zakresu zaskarżenia (segmenty definicji) wynika wprost z pojęć utrwalonych w dorobku orzeczniczym Trybunału.

Projekt wytycza, pozytywnie zweryfikowany w praktyce, katalog uczestników postępowania przed Trybunałem (**art. 57**), przy czym proponuje się poszerzenie zakresu udziału w postępowaniu (obok realizacji konstytucyjnie określonego prawa do występowania z wnioskami do Trybunału) Rzecznika Praw Obywatelskich. Dotychczasowe przepisy limitowały możliwość zgłoszenia udziału RPO (*przyłączenia się do sprawy*) tylko do przypadku skargi konstytucyjnej; obecnie (**art. 57 pkt 8**) proponuje się, aby możliwość taka dotyczyła wszystkich spraw rozpoznawanych w Trybunale, z wyjątkiem wniosków Prezydenta RP przedkładanych Trybunałowi w trybie tzw. kontroli prewencyjnej (z racji roli Prezydenta w procesie ustawodawczym). Realizacji tego uprawnienia służy przepis **art. 83** (z zastrzeżeniem jw.), przy odpowiednim stosowaniu dotyczący także uprawnień Rzecznika Praw Dziecka; regulację dopełnia zaproponowana w **art. 130** zmiana w ustawie o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

W projekcie utrzymuje się warunki realizacji zasady aktywnego udziału uczestników postępowania w postępowaniu przed Trybunałem (**art. 58-60**), określając także zasady reprezentacji przed Trybunałem oraz powinności innych organów i podmiotów w dziedzinie współpracy z Trybunałem Konstytucyjnym, w działaniach służących pełnemu i wszechstronnemu wyjaśnieniu sprawy (**art. 52-54**).

Zgodnie z dotychczas obowiązującą zasadą, wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna muszą spełniać wymogi przewidziane dla pisma procesowego. W tej mierze – w zakresie czysto formalnym – mają odpowiednie zastosowanie przepisy K.p.c.

Jednocześnie uTK określa wymagania co do zawartości (treści) odpowiednio: wniosków podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji (**art. 62**), z uszczegółowieniem dla podmiotów o legitymacji specjalnej (**art. 63**), pytań prawnych sądów (**art. 64**) oraz skarg konstytucyjnych (**art. 66**). Wszystkie wymienione w projektowanych przepisach wymagania, wynikają zarówno z interpretacji konstytucyjnych kryteriów i przesłanek związanych z możliwością inicjowania przez poszczególne podmioty postępowania przed Trybunałem, jak i z dotychczasowej bogatej praktyki orzeczniczej Trybunału dotyczącej precyzowania zasad i kryteriów warunkujących podjęcie postępowania (nadania biegu sprawie).

W odniesieniu do skargi konstytucyjnej – może być ona wniesiona po wyczerpaniu przez skarżącego zwykłej drogi prawnej, w terminie 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia (**art. 65**) przy czym, jeżeli skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia (kasacja od prawomocnego wyroku) i powiadomił o tym Trybunał, postępowanie w Trybunałe może zostać zawieszona do czasu rozpoznania tego środka (**art. 68**).

W **art. 67** proponuje się wzmocnienie wymagania obligatoryjnego zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego, nie tylko w zakresie sporządzenia i wniesienia skargi, ale także reprezentowania skarżącego w całym postępowaniu przed Trybunałem (w ramach pełnomocnictwa szczególnego). Z bogatego doświadczenia w postępowaniu przed Trybunałem w sprawie skargi konstytucyjnej, w tym w odniesieniu do realizacji zasad skargowości i dyspozycyjności, a także pisemności i koniecznego rygoryzmu wymagań z tym związanych wynika, jak istotne znaczenie ma profesjonalna reprezentacja skarżących przed Trybunałem oraz możliwość prawnokonstytucyjnego dyskursu uczestników postępowania z Trybunałem Konstytucyjnym. Jednocześnie w projekcie (**art. 67** ust. 3) określa się wyraźne warunki postępowania w sytuacjach gdy skarżący wystąpi do sądu powszechnego – na ogólnych zasadach określonych w K.p.c. – o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Art. 69 określa okoliczności oraz okres obowiązywania postanowień tymczasowych, które mogą być wydawane przez Trybunał w związku z rozpoznawanymi skargami konstytucyjnymi, w celu zawieszenia postępowania lub wstrzymania wykonania orzeczenia, związanych ze skargą. W tym zakresie, mając na względzie praktykę związaną z realizacją orzeczeń Trybunału w konkretnych przypadkach, proponuje się, aby w sytuacji gdy Trybunał

po rozpoznaniu skargi stwierdzi niekonstytucyjność aktu normatywnego lub jego części, wydane uprzednio postanowienie tymczasowe w sprawie obowiązywało przez 3 miesiące od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału, co powinno umożliwić skarżącemu skuteczne podjęcie środków prawnych zmierzających do wznowienia postępowania z gwarancją, że nie będzie przez ten czas wznowione postępowanie egzekucyjne (wykonawcze) w jego sprawie.

Mając na uwadze rangę kontroli konstytucyjności prawa, inicjowaną przez ściśle określony w Konstytucji krąg podmiotów, w art. 70-72 proponuje się nowe rozwiązanie, aby wnioski złożone do Trybunału przez grupy posłów lub senatorów mogły podlegać, mimo zakończenia kadencji Sejmu i Senatu, dalszemu rozpatrzeniu, a nie – jak to ma miejsce w obecnej praktyce orzeczniczej – rygorowi *dyskontynuacji*. Proponuje się, aby postępowanie w tych sprawach przed Trybunałem, po zakończeniu kadencji izb parlamentarnych, ulegało z mocy prawa zawieszeniu na okres 6 miesięcy i aby mogło być w tym czasie podjęte, gdy grupa posłów lub senatorów kolejnej kadencji poprze wniosek. Rozwiązanie to pozwoli na racjonalną kontynuację rozpoczętego już w Trybunale (w znacznej liczbie spraw zaawansowanego) postępowania i z punktu widzenia swoistej „ekonomii prokonstytucyjnej” na rozstrzygnięcie merytoryczne sprawy będącej przedmiotem wniosku. Jeżeli w okresie 6 miesięcy wniosek nie zostanie poparty przez posłów lub senatorów kolejnej kadencji – Trybunał wyda postanowienie o umorzeniu postępowania.

Jednocześnie uTK przewiduje, że sprawy z wniosku grup posłów lub senatorów, w których Trybunał wyznaczył już termin rozprawy przypadający po zakończeniu kadencji Sejmu i Senatu lub gdy powiadomił wnioskodawcę o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie będą umarzane i podlegają rozpatrzeniu w ustalonym terminie i trybie, także bez udziału (jeżeli nie będą już posłami) przedstawicieli wnioskodawców. W tym kontekście uznać należy, że zaawansowane przygotowanie Trybunału do rozpoznania sprawy oraz perspektywa jej rozstrzygnięcia, powinny mieć znaczenie decydujące ze względu na cel działania Trybunału oraz przedmiot i wagę jego orzeczeń.

W zakresie kosztów postępowania przed Trybunałem nie proponuje się istotnych zmian – ponosi je Skarb Państwa. Zwrot kosztów dotyczyć może tylko spraw inicjowanych skargą konstytucyjną, na wyraźne – zgłaszane w ściśle określonych terminach – żądanie skarżących, którzy zgodnie z art. 67 ust. 1 korzystają z zastępstwa pełnomocników w postępowaniu przed Trybunałem.

Rozdział 5 projektu reguluje kontrolę formalną wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych, w tym zwłaszcza czy odpowiadają one – zarówno co do formy, jak

i elementów merytorycznych – wymaganiom określonym w ustawie dla danego rodzaju spraw. W **art. 76**, pod wpływem bogatych doświadczeń pracy Trybunału, proponuje się upoważnienie Prezesa Trybunału lub działającego z jego umocowania pracownika Biura Trybunału, do zwrotu pism noszących cechy wniosku lub skargi (tytuł, przedmiot pisma, skarga wnoszona osobiście a nie przez pełnomocnika), ale nieodpowiadające wymaganiom określonym dla tych pism procesowych, z jednoczesnym wskazaniem braków i wezwaniem do ich poprawienia lub uzupełnienia.

Przepisy **art. 77** tworzą z kolei podstawę do kontroli przez Prezesa Trybunału formalnej poprawności i kompletności kierowanych do Trybunału pytań prawnych sądów oraz wniosków podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji, z możliwością żądania ich uzupełnienia w określonym terminie; warunkuje to nadanie takiej sprawie dalszego biegu w Trybunale. W **art. 78** natomiast uregulowano postępowanie z wnioskami podmiotów o legitymacji specjalnej (art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji) oraz skargami konstytucyjnymi, które – także wg dotychczas obowiązujących zasad – podlegają kontroli formalnej, w zakresie spełniania wymagań określonych w ustawie, w ramach wstępnego rozpoznania, prowadzonego w Trybunale w składzie trzech sędziów. W tych sprawach również możliwe jest uzupełnianie lub usuwanie, wskazanych przez przewodniczącego składu orzekającego, braków formalnych, przy czym Trybunał – po dokonaniu całościowej oceny, na etapie wstępnego rozpoznania wniosku lub skargi – wydaje postanowienie czy sprawa może być przekazana do merytorycznego rozpoznania w Trybunale. W art. 78 ust. 3 i 4 zamieszczono katalog okoliczności przesądzających o możliwości nadania dalszego biegu wnioskowi lub skardze, o czym decyduje ostatecznie skład orzekający Trybunału, w drodze postanowienia. Katalog ten nie różni się od obecnie obowiązującego, efektywnie zweryfikowanego w dotychczasowej działalności orzeczniczej Trybunału w tych sprawach.

Dotychczasowa praktyka skłania do zaproponowania regulacji w **art. 79**, tj. możliwości zastrzegania przez skarżących nieujawniania ich danych osobowych w publikacjach postanowień o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej. Postanowienia te są i będą publikowane w Zbiorze Orzecznictwa Trybunału (seria B), przy czym – odmiennie jak w przypadku orzeczeń Trybunału zawierających merytoryczne rozstrzygnięcia i podlegających ogłoszeniu w odpowiednim dzienniku urzędowym (art. 190 ust. 2 Konstytucji) – postanowienia publikowane po etapie wstępnego rozpoznania skargi mogą nie zawierać danych skarżącego.

Zgodnie z **art. 80** projektu – podobnie jak ma to miejsce dotychczas – szczegółowy wewnętrzny tok postępowania w Trybunale z wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami konstytucyjnymi, określać będzie regulamin Trybunału, o którym mowa w **art. 15**.

Jedną z najistotniejszych kwestii regulowanych w **rozdziale 6** – Rozprawy i posiedzenia – jest tryb rozpoznawania spraw w Trybunale, o którym mowa w **art. 82** i **art. 94** projektu ustawy. W świetle dotychczasowej praktyki, mając na względzie podstawową zasadę pisemności w postępowaniu przed Trybunałem (**art. 55**) oraz przesłanki jej realizacji, a także zróżnicowany pod względem przedmiotowym oraz złożoności prawnokonstytucyjnej, charakter spraw kierowanych do Trybunału – proponuje się stworzenie Trybunałowi możliwości decydowania (dywersyfikacji) czy sprawa zostanie rozpoznana na rozprawie czy też na posiedzeniu niejawnym. Oczywiście, niezależnie od przyjętego trybu rozpoznawania, **orzeczenie Trybunału musi być wydane w określonym czasie i zawsze publicznie ogłoszone.**

Proponuje się zatem (**art. 82**) aby o rozpoznaniu sprawy na rozprawie decydował skład orzekający z własnej inicjatywy albo na wniosek podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem; wniosek taki powinien być w zasadzie kierowany do Trybunału równocześnie z wnioskiem merytorycznym, pytaniem prawnym lub skargą konstytucyjną, ale dopuszcza się, że mógłby być także formułowany na kolejnych etapach prac przygotowawczych w Trybunale (np. po sformułowaniu przez uczestników postępowania pisemnych stanowisk w sprawie). Decydując o trybie rozpoznawania sprawy skład orzekający dokonywałby jednocześnie – w świetle **art. 94** ust. 1 pkt 1 lub 2 – oceny czy pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz inne dowody zgromadzone w sprawie są wystarczające do wydania orzeczenia lub czy sprawa dotyczy zagadnienia prawnego (np. zarzut w zakresie czynności prawodawczych), które ze względu na charakter, przedmiot, etc. zostało już wystarczająco wyjaśnione (klarowna linia orzecznicza) w dorobku orzeczniczym Trybunału. Kryteria kierowania sprawy na posiedzenie niejawne są w znacznej mierze zobiektywizowane.

Przyjęcie proponowanych rozwiązań ma na celu zwiększenie szybkości oraz sprawności orzekania składów orzekających Trybunału i nie będzie wpływać na jakość rozstrzygnięć. Nadto, zgodnie z jednym z podstawowych założeń nowej uTK, rozprawa powinna być w zasadzie instrumentem służącym Trybunałowi do wyjaśnienia wątpliwości co do stanu faktycznego, sprecyzowania stanowisk uczestników postępowania i skonfrontowania ich poglądów z ocenami składu orzekającego oraz zweryfikowania kierunku rozstrzygnięcia

proponowanego na naradzie (naradach). Rozprawa powinna dostarczać merytorycznego materiału dla przyszłego orzeczenia, a nie służyć jedynie jako formalne zwieńczenie procesu rozpoznawania danej sprawy. Na tym polega m.in. specyfika postępowania przed sądem konstytucyjnym, który jest *sądem prawa*, a nie faktów i w którym dominuje zasada pisemności postępowania.

Należy podkreślić, że analogiczne rozwiązania, stosownie do których rozprawa jest przeprowadzana wyjątkowo, są przewidziane i pomyślnie stosowane w postępowaniach przed sądami konstytucyjnymi wielu państw UE (np. w Austrii, Włoszech, na Węgrzech i Litwie), a także w sądach międzynarodowych: Europejskim Trybunale Praw Człowieka (zwłaszcza po szerokich zmianach proceduralnych w latach 2011 i 2012) i Trybunale Sprawiedliwości UE (w świetle regulaminu z 2012 r.). Warto przypomnieć, że dopuszczalność rozpoznawania skarg konstytucyjnych na posiedzeniu niejawnym, jeżeli wszyscy uczestnicy postępowania opowiadają się za niezgodnością z Konstytucją, dopuszcza już art. 59 obecnej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym; orzeczenie Trybunału musi być ogłoszone publicznie. W świetle praktyki oraz powołanych wyżej przesłanek, rozszerzenie omawianego trybu rozpoznawania spraw jest zatem całkowicie uzasadnione, a nadto wychodzi na przeciw społecznym oczekiwaniom co do sprawności orzekania w Trybunale.

W art. 82 ust. 3 przewidziana została możliwość zwracania się przez Prezesa Trybunału do składu orzekającego o rozważenie rozpoznania sprawy na rozprawie, ze względu na ważny interes publiczny, związany – jak można oczekiwać – z przedmiotem, charakterem sprawy lub zakresem oddziaływania orzeczenia, budzących wyjątkowe zainteresowanie społeczne

W pozostałym zakresie przepisy dotyczące rozpraw i posiedzeń Trybunału dotyczą powinności przewodniczących składów orzekających oraz uczestników postępowania, związanych z czynnościami przygotowawczymi do rozpoznania spraw, przedstawianymi stanowiskami, materiałami oraz innymi działaniami służącymi wszechstronnemu i efektywnemu orzekaniu.

W art. 83 uTK przewiduje się, iż poza właściwymi dla danego rodzaju sprawy uczestnikami postępowania, wnioski, pytania prawne i skargi konstytucyjne Prezes Trybunału będzie przekazywał również Rzecznikowi Praw Obywatelskich (wnioski RPO oraz skargi konstytucyjne – także Rzecznikowi Praw Dziecka), który w terminie 30 dni może zgłosić swój udział w postępowaniu w danej sprawie. Rozwiązanie to uwzględnia trafny postulat RPO i umacnia, potwierdzoną bogatą praktyką, pozycję urzędu i działań Rzecznika Praw Obywatelskich na rzecz zgodności prawa z Konstytucją, w aspekcie ochrony praw i wolności obywatelskich. Wyjątek w zakresie „swobody” udziału RPO w postępowaniu przed

Trybunałem stanowiąc będą – jak już wspomniano – sprawy z wniosku Prezydenta RP, w ramach tzw. kontroli prewencyjnej, bowiem dotyczą niezakończonych postępowania ustawodawczego (ratyfikacyjnego) i pozostać powinny wyłącznie w sferze prerogatywy prezydenckiej. Trybunał będzie także mógł, według oceny składu orzekającego, zwracać się – jak dotąd – do wszelkich innych organów lub podmiotów (instytucji, organizacji pozarządowych) o zajęcie stanowiska w rozpoznawanej sprawie, dotyczącego kontroli tego samego przepisu lub przepisów.

Art. 84 określa, że Prezes Trybunału (także na wniosek składu orzekającego) decyduje o łącznym rozpoznawaniu wniosków, skarg konstytucyjnych i pytań prawnych, jeżeli mają one jednakowy przedmiot kontroli; rozwiązanie to może istotnie usprawnić i przyspieszyć rozpoznawanie spraw w Trybunale.

Sprawności i efektywności orzekania służyć będzie także przepis **art. 87** pkt 1 nakładający na przewodniczącego składu orzekającego powinność wyznaczenia pierwszej narady w rozpoznawanej sprawie, najpóźniej w ciągu 2 miesięcy po otrzymaniu stanowisk uczestników postępowania (chyba, że termin pierwszej narady wyznaczył już, w myśl **art. 48** ust. 3, Prezes Trybunału).

Jeżeli sprawa będzie rozpoznawana na rozprawie przed Trybunałem, uczestnicy postępowania muszą być odpowiednio wcześniej zawiadomieni o jej terminie (**art. 88**). Nieobecność na rozprawie – prawidłowo zawiadomionych – wnioskodawcy lub jego przedstawiciela (pełnomocnika) albo pełnomocnika skarżącego, może skutkować odroczeniem rozprawy lub umorzeniem postępowania (**art. 89**). Rozwiązanie to obowiązuje obecnie w odniesieniu do wnioskodawcy; proponuje się rozszerzyć je na pełnomocników skarżącego. W obu przypadkach możliwość umorzenia postępowania przed Trybunałem, z której w dotychczasowej praktyce nie korzysta się nazbyt często, ma charakter „dyscyplinujący”. Wnioskodawca lub skarżący nie powinni absorbować Trybunału w sytuacji, gdy później nie wyrażają – przez nieusprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawie – zainteresowania rozstrzygnięciem sprawy, którą zainicjowali. Środek ten może mieć również dodatkowe znaczenie w sytuacjach gdy np. wnioskodawca lub skarżący wnosili o rozpoznanie sprawy na rozprawie, a następnie nie stawili się na niej, pomimo prawidłowego zawiadomienia.

Na uwagę zasługuje przepis **art. 92** projektu, który pozostaje w związku z zamiarem uelastycznienia decyzji Trybunału co do trybu rozpoznawania spraw. Proponuje się aby Trybunał był zobowiązany do publicznego ogłoszenia orzeczenia, wraz z uzasadnieniem, najpóźniej w ciągu 3 miesięcy od zamknięcia rozprawy. W przypadkach rozpoznawania sprawy na posiedzeniu niejawnym, zgodnie **art. 94** ust. 4, Trybunał będzie miał obowiązek

publicznego ogłoszenia orzeczenia, z uzasadnieniem, w ciągu 30 dni. Takie rozwiązania pozwolą Trybunałowi na wnikliwe rozpoznanie sprawy podczas rozprawy (posiedzenia niejawnego), a po zamknięciu rozprawy (po posiedzeniu) na naradę nad rozstrzygnięciem, wzięcie wszystkich racji i argumentów oraz przygotowanie wyroku (orzeczenia) wraz z pełnym uzasadnieniem. Proponowane terminy mają charakter maksymalny, a w praktyce wiele orzeczeń będzie wydawane wcześniej. Wydaje się, że praktyka w tej mierze nie powinna odbiegać od doświadczeń innych europejskich sądów konstytucyjnych oraz międzynarodowych trybunałów. Warto też zauważyć, że ogłaszanie orzeczeń z pełnymi uzasadnieniami pozwoli lepiej realizować sędziowskie prawo do zgłaszania zdania odrębnego.

Reasumując projektowane rozwiązania uTK służące – oczekiwanemu – usprawnianiu pracy oraz efektywności i szybkości orzekania Trybunału należy wskazać, że biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia, wszystkie praktyczne aspekty organizacji pracy, a także – zależne w istotnej mierze od liczby, charakteru i złożoności spraw – wymogi procesu przygotowawczego, jak również proponowane terminy określone w art. 48 ust. 3, art. 83, art. 87 i art. 92, *ś r e d n i* czas rozpatrzenia sprawy w Trybunale uległby skróceniu o kilka miesięcy (obecnie średnio 20 miesięcy).

W **art. 93** proponuje się utrwalenie praktyki trybunałskiej w odniesieniu do sporządzania protokołów z rozpraw, których zasadniczym elementem są pełne transkrypcje przebiegu rozprawy, sporządzane na podstawie rejestracji elektronicznej.

Rozdział 7 uTK reguluje rodzaje orzeczeń Trybunału, ich strukturę, charakterystykę przedmiotu rozstrzygnięć oraz ich publiczne ogłaszanie, a także ogłaszanie formalne w dziennikach urzędowych – jako warunek wejścia w życie i obowiązywania.

W **art. 95** określa się formy orzeczeń Trybunału zawierających rozstrzygnięcie w sprawie rozpoznanej przez Trybunał, w nawiązaniu do przepisów art. 174 i art. 190 ust. 1 Konstytucji oraz wieloletniej praktyki orzeczniczej Trybunału. Rozstrzygnięcia Trybunału – kończące postępowanie w Trybunale – zapadają w formie wyroku lub postanowienia. Obie formy składają się na pojęcie *orzeczeń Trybunału*. Odpowiednio przepisy **art. 96** i **art. 97** systematyzują rodzaje rozstrzygnięć w zależności od rodzaju rozpatrywanych i rozstrzyganych spraw. Wyrokom i postanowieniom – orzeczeniom Trybunału – zawsze towarzyszą uzasadnienia, które choć zintegrowane z wyrokiem lub postanowieniem nie są, podobnie jak zdania odrębne sędziów, częściami orzeczeń (jak to często, potocznie, bywa rozumiane). Z tego względu ogłoszeniu w odpowiednim dzienniku urzędowym (**art. 105**) podlegają tylko wyroki i postanowienia Trybunału (sentencje).

Od ogłoszenia orzeczenia Trybunału w dzienniku urzędowym, jako formalnego warunku wejścia w życie rozstrzygnięcia Trybunału i jego obowiązywania, odróżnić należy publiczne ogłoszenie orzeczenia (bezpośrednie podanie do publicznej wiadomości w sali rozpraw) wraz z podaniem zasadniczych elementów uzasadnienia, a także zdaniem odrębnymi – tę kwestię, jako zasadę w postępowaniu Trybunału, reguluje **art. 103**. Orzeczenia wraz z uzasadnieniem oraz zdaniem odrębnymi doręcza się niezwłocznie uczestnikom postępowania, a także – jako wyraz upowszechniania rozstrzygnięć Trybunału oraz ich oddziaływania na stan wiedzy w zakresie konstytucyjności systemu prawnego – Prezydentowi Rzeczypospolitej, marszałkom izb parlamentarnych oraz Prezesowi Rady Ministrów, bez względu na to czy organy te były uczestnikami postępowania przed Trybunałem.

Art. 101 zawiera regulację struktury i formalnego zakresu każdego orzeczenia Trybunału i stanowi, także w nawiązaniu do bogatej praktyki, zasadniczy kanon orzecznictwa Trybunału.

Istotne znaczenie mają rozwiązania zawarte w **art. 102** projektu ustawy. **Zgodnie z kilkunastoletnią, utrwaloną praktyką orzeczniczą Trybunału**, przedmiotem rozstrzygnięcia może być sama czynność prawodawcza (czynność tworząca prawo) lub treść aktu normatywnego albo jego części. W pierwszym przypadku, po zbadaniu czy czynność tworząca prawo została dokonana przez upoważniony podmiot zgodnie z regułami, które określają sposób jej dokonywania, Trybunał rozstrzyga o konstytucyjności dojścia danego aktu do skutku w zakresie, w jakim spełnione zostały wymagania dotyczące trybu lub kompetencji do wydania aktu. W drugim przypadku orzeka o tym, czy treść aktu normatywnego albo jego części jest zgodna z aktami hierarchicznie wyższymi, które tę treść wyznaczają.

Zasadniczo, Trybunał Konstytucyjny, orzekając o hierarchicznej zgodności norm prawnych wydaje tzw. wyroki o "prostej" formule, tzn., że dany przepis jest „zgodny” z Konstytucją, albo jest z nią „niezgodny”, względnie posługuje się określeniem „nie jest niezgodny” (przy nieadekwatnym wzorcu kontroli). Jednakże, nawiązując do ugruntowanego od 1997 r. dorobku orzeczniczego Trybunału, w **art. 102 ust. 2** proponuje się, aby w odniesieniu do orzeczeń o treści aktu normatywnego lub jego części, wyróżniać ponadto trzy rodzaje orzeczeń o strukturze „złożonej”. Są to wyroki: orzekające w kwestii konstytucyjności danego aktu lub jego części w takim a nie innym (konkretnym) jego rozumieniu, czyli tzw. wyroki interpretacyjne (pkt 1); dotyczące konstytucyjności aktu normatywnego jedynie w określonym zakresie, ze względu na jego normatywną treść (wyroki zakresowe – pkt 2) oraz wyroki, w których orzeka się w kwestii konstytucyjności braku pewnych normatywnych treści w akcie normatywnym (wyroki o pominięciu – pkt 3).

Wydawanie tego rodzaju złożonych rozstrzygnięć mieści się w pełni w ramach kompetencji orzeczniczych Trybunału Konstytucyjnego (art. 188 pkt 1-3 oraz 5 oraz art. 190 ust. 1). Wprowadzane w art. 102 ust. 2 projektu rozwiązanie jedynie konkretyzuje unormowanie konstytucyjne, tworząc wyraźne ustawowe ramy dla utrwalonej i w większości akceptowanej praktyki orzeczniczej Trybunału. Należy przy tym wyraźnie podkreślić, że z tego rodzaju złożonych formuł orzeczniczych Trybunał korzysta powściągliwie, kiedy to konieczne z punktu widzenia trybunalskiego kształtowania konstytucyjności prawa i kosztów tego procesu.

Dzięki wyrokom „interpretacyjnym” możliwe jest dostosowanie treści ustaw do Konstytucji bez potrzeby angażowania ustawodawcy, tj. bez konieczności każdorazowej zmiany treści przepisu. Nowelizacja ustawy w przypadku zastosowania formuły „interpretacyjnej” przez Trybunał staje się zbędna. Celem tego rodzaju rozstrzygnięć jest ustalenie rozumienia poddanego kontroli przepisu, które pozwoli na uznanie jego zgodności z Konstytucją, a w konsekwencji zachowanie go w mocy (zob. np. wyrok z 5 stycznia 1999 r., K 27/98, OTK ZU nr 1/1999, poz. 1; postanowienie z 6 lipca 2005 r., SK 27/04, OTK ZU 7/A/2005, poz. 84). Celowość wydawania tego rodzaju rozstrzygnięć wynika ze stosowania zasad: powściągliwości sędziowskiej, domniemania zgodności ustaw z Konstytucją i wypływającej z niej dyrektywy dokonywania wykładni ustaw w zgodzie z Konstytucją. Wyroki takie umożliwiają utrzymanie przepisu jako zgodnego z Konstytucją wówczas, gdy możliwe jest ustalenie jego treści tak, aby zachować ową zgodność. Nie chodzi tutaj o dokonanie wiążącej wykładni przepisu, jak się niekiedy powierzchownie sądzi, lecz o dostosowanie jego treści do wymagań wynikających z norm konstytucyjnych (wyrok z 18 grudnia 2002 r., K 43/01, OTK ZU nr 7/A/2002, poz. 96). W braku orzeczenia w sentencji wyroku o zgodności a Konstytucją treści normy prawnej w określonym rozumieniu, konieczne byłoby uznanie kwestionowanej regulacji za niekonstytucyjną (zob. np. wyrok z 8 maja 2000 r., SK 22/99, OTK ZU nr 4/2000, poz. 107). Wydanie orzeczenia o niekonstytucyjności nie powinno zatem następować w sytuacji, gdy możliwe jest nadanie zaskarżonemu przepisowi takiego rozumienia, które doprowadzi do zgodności z normami, zasadami i wartościami ustanowionymi przez Konstytucję (por. orzeczenie z 18 października 1994 r., K 2/94, OTK w 1994 r., cz. II, s. 41-53; wyrok z 11 września 2007 r., P 11/07, OTK ZU nr 8/A/2007, poz. 97). Zawsze wtedy gdy możliwa jest taka wykładnia przepisu, aby był on zgodny z Konstytucją, należy z tej możliwości skorzystać, odrzucając takie możliwości interpretacyjne, które prowadzą do odczytania przepisu jako niekonstytucyjnego (zob.

orzeczenie TK z 17 października 1995 r., K 10/95, OTK ZU nr 2/1995, poz. 10; wyrok z 11 września 2007 r., P 11/07). Wyroki interpretacyjne pozwalają na unikanie konieczności dokonywania zmian w ustawach przez Parlament; są „oszczędnym” sposobem na zapewnianie zgodności prawa z Konstytucją. Kompetencja Trybunału do wydawania omawianych orzeczeń została w istocie zaaprobowana w doktrynie¹.

Drugą kategorię stanowią wyroki zakresowe (zob. np. wyroki z: 16 grudnia 2009 r., K 49/07, OTK ZU nr 11/A/2009, poz. 169; 28 listopada 2006 r., P 31/05, OTK ZU nr 10/A/2006, poz. 155; 14 lutego 2012 r., P 17/10, OTK ZU nr 2/A/2012, poz. 14; 11 lipca 2012 r., K 8/10, OTK ZU nr 7/A/2012, poz. 78 i 12 lipca 2012 r., P 24/10, OTK ZU nr 7/A/2012, poz. 79). Wyroki takie polegają na orzekaniu w kwestii zgodności z Konstytucją nie wszystkich, ale tylko niektórych treści normatywnych zawartych w zakwestionowanych przepisach. (zob. np. wyrok z 15 kwietnia 2008 r., P 26/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 42). Podobnie jak wyroki interpretacyjne, także wyroki zakresowe służą temu, „aby w możliwie najmniejszym stopniu dokonać destrukcji systemu prawnego i aby zachować płynność stosowania prawa, także natychmiast po wyroku Trybunału, i aby doprowadzić w ten sposób do osiągnięcia stanu konstytucyjności” (wyrok z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 47). Omawiane wyroki pozwalają na uniknięcie ingerencji ustawodawcy lub ograniczenie rozmiaru tej ingerencji. Należy podkreślić, że wydanie wyroku zakresowego jest bardzo często wynikiem tego, że wnioskodawca (skarżący, sąd zwracający się z pytaniem prawnym) zaskarża dany przepis nie w całości, ale w określonym zakresie.

Trzecią kategorię wyroków o złożonej sentencji stanowią tzw. wyroki o pominięciu. Ich celem jest ocena, czy ustawodawca w zakresie materii wybranej przez niego do regulacji nie pominął unormowania pewnych kwestii istotnych, wymagających uwzględnienia, np. w świetle zasady równości (por. wyroki z: 8 listopada 2005 r., SK 25/02, OTK ZU nr 10/A/2005, poz. 112; 23 października 2007 r., P 10/07, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 107; 16 listopada 2010 r., K 2/10, OTK ZU nr 9/A/2010, poz. 102). Wyroki takie stwierdzają brak w treści normy prawnej regulacji, która powinna stanowić jej integralną, funkcjonalną część. „Pominięcia ustawodawczego” nie należy utożsamiać z tzw. „zaniechaniem ustawodawczym”, przy czym to rozróżnienie terminologiczne jest dziełem Trybunału, zaaprobowanym w dużej mierze przez naukę prawa. „Zaniechanie” polega na niewydaniu aktu ustawodawczego, nawet jeśli obowiązek jego wydania wynikał z norm konstytucyjnych (zob. orzeczenie z 3 grudnia

---

¹ Zob. np. Marek Safjan, *Interpretacja a kontrola konstytucyjności*, „Rzeczpospolita” z 2003, nr 301; por. A. Mączyński, o tak zwanych wyrokach interpretacyjnych Trybunału Konstytucyjnego, [w:] *Teoria i praktyka wykładni prawa*, Warszawa 2005, s. 169-171; J. Trzcíński, *Orzeczenia interpretacyjne Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 1, s. 8.

1996 r., K. 25/95, OTK ZU nr 6/1996, poz. 52; także np. wyrok z 8 listopada 2005 r., SK 25/02, OTK ZU nr 10/A/2005, poz. 112). W przypadku zaniechania ustawodawczego Trybunał nie ma kompetencji orzeczniczych, gdyż nie może zastępować władzy ustawodawczej.

Orzekanie z uwzględnieniem formuły rozstrzygnięć interpretacyjnych, zakresowych lub o pominięciu pozwala na podjęcie rzeczywistego dialogu Trybunału i innych organów władzy sądowniczej. Potwierdza to wspomniana praktyka sądów zwracających się z pytaniami prawnymi zawierającymi wskazanie kwestionowanych przepisów z użyciem formuł „interpretacyjnych”, „zakresowych” i „o pominięciu”. W szczególności wyroki interpretacyjne są zasadniczo akceptowane przez sądy. Ułatwiają one m.in. stosowanie przepisów w zgodzie z Konstytucją (dyrektywy interpretacyjne zawarte w takim wyroku mają znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnych spraw, zob. np. wyrok NSA z 8 listopada 2011 r., II FSK 765/10; wyrok WSA w Gliwicach z 10 stycznia 2012 r., SA/GI 658/11).

Celem każdego z tych rozstrzygnięć jest stworzenie możliwości konwalidowania systemu prawa bez konieczności ingerencji prawodawcy, a przez to minimalizowanie skutków, jakie wywołuje w systemie prawa orzeczenie o niekonstytucyjności – eliminujące z systemu cały akt normatywny albo jego część. Takie rozwiązanie, polegające na zniuansowaniu orzeczeń, dobrze służy i służyć będzie współpracy sądu konstytucyjnego z prawodawcą, zwłaszcza w sytuacji nader skomplikowanych współcześnie systemów prawa.

Dodać trzeba, że zróżnicowanie wyroków w myśl art. 102 ust. 2 opiera się na silnym założeniu domniemania konstytucyjności aktów normatywnych, a Trybunał ze szczególną rozwagą korzysta z ich wydawania. W latach 1998-2012 wydano ogółem 476 rozstrzygnięć z formułą zakresową (172 o zgodności, 304 o niezgodności), zaś z formułą „rozumiany jako” względnie „rozumiany w ten sposób, że” – 42 (35 o zgodności, 7 o niezgodności).

Art. 106 uTK normuje katalog przypadków (okoliczności), w świetle których Trybunał, przed merytorycznym rozpoznaniem sprawy lub w trakcie rozpoznawania uzna, że postępowanie należy umorzyć postanowieniem. Katalog tych okoliczności w istocie pokrywa się z obowiązującym na gruncie obecnej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (art. 39 ustawy) i odpowiednio wykorzystywanym w utrwalonej praktyce orzeczniczej Trybunału. Zarazem w **art. 106 ust. 1 pkt 3** proponuje się, w nawiązaniu do przesłanki umorzenia postępowania w postaci zbędności orzekania, uwzględnić jej kwalifikowaną postać, tj. gdy w ocenie Trybunału w rozpoznawanej sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia sądu konstytucyjnego. W świetle dotychczasowej działalności Trybunału

i dorobku jego doktryny oraz znacznego zróżnicowania przedmiotu kontroli, a także zakresu i stopnia konkretyzacji wzorców kontroli w sprawach przed Trybunałem, pożądanym i uzasadnionym wydaje się przyznanie Trybunałowi kompetencji do oceny wagi oraz znaczenia zagadnienia prawnego będącego przedmiotem kontroli i odmowy merytorycznego rozpoznania spraw o żadnym lub marginalnym znaczeniu konstytucyjnym (spraw *bagatelnych*).

Na podkreślenie zasługuje propozycja (**art. 109**) aby Zbiór Urzędowy orzeczeń Trybunału, obejmujący wszystkie orzeczenia wraz z uzasadnieniami i zdaniem odrębnymi, wydawany dotąd w postaci wydawnictw drukowanych, przybrał postać wydawnictwa elektronicznego. Rozwiązanie to jest adekwatne do obecnych tendencji form i postaci publikowania urzędowych zbiorów danych oraz zasobów informacyjnych, a nadto w pełni odpowiadać będzie dotychczasowej praktyce Trybunału, który zamieszcza wszystkie orzeczenia, niezwłocznie po ich ogłoszeniu, w swoich elektronicznych bazach danych.

W **rozdziale 8** – Postępowanie w sprawie stwierdzenia zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych, uTK jedynie w części powtarza się dotychczasowe rozwiązania obecnej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Na tle dotychczasowej praktyki orzeczniczej TK oraz poglądów doktryny, widać konieczność zmian z racji niespójności ustaw o Trybunale Konstytucyjnym oraz o partiach politycznych. Ta ostatnia ustawa przewiduje dwa tryby postępowania w sprawie kontroli zgodności celów partii z Konstytucją (tzw. tryb prewencyjny i tryb następczy), podczas gdy obecnie obowiązująca ustawa o TK w ogóle takiego rozróżnienia nie zawiera. Rodzi to istotne wątpliwości interpretacyjne co do przesłanek wszczęcia postępowania przed Trybunałem oraz ustalenia zakresu przedmiotowego tego postępowania. Ponadto możliwość inicjowania postępowania przed Trybunałem w sprawie konstytucyjności celów i działania partii politycznej przez Sąd Okręgowy w Warszawie bywa kwestionowana ze względu na treść art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji tzn., że wniosek do Trybunału mogą składać jedynie podmioty wymienione w tym przepisie.

W myśl **art. 110** i **art. 111** ust. 1 projektu ustawy, postępowanie w sprawie konstytucyjności celów i postępowanie w sprawie konstytucyjności działania partii politycznych toczą się według trybu przewidzianego dla wniosków w sprawie zgodności aktów normatywnych z Konstytucją. Biorąc pod uwagę, że tryb ten jest najbardziej rozbudowany, a ponadto, że istnieje bogata, sprawdzona praktyka jego stosowania w dotychczasowej działalności orzeczniczej Trybunału – nowa regulacja będzie racjonalna. Mając na uwadze

specyfikę postępowania w sprawie konstytucyjności działalności partii politycznych, w szczególności konieczność prowadzenia postępowania dowodowego, projekt wprowadza w art. 111 ust. 4 i 5 odpowiednie rozwiązania konieczne dla prowadzenia takiego postępowania.

Delegalizacja partii politycznej stanowi środek *ultima ratio* w państwie demokratycznym. Dlatego też w art. 111 ust. 2 i 3 projektu wprowadzono rozkład ciężaru dowodu, przenosząc na wnioskodawcę konieczność wykazania niekonstytucyjności celów lub działania partii. Gwarancyjny, z punktu widzenia partii politycznej, charakter ma też art. 113 projektu zapewniający jej przedstawicielom udział w postępowaniu toczącym się przed Trybunałem.

Art. 112 projektu zawiera inną, konieczną *nowość* nieprzewidzianą dotąd w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym – postępowanie w sprawie zgodności statutu partii politycznej z Konstytucją. Przedmiotem tego postępowania będzie zarzut niezgodności statutu z Konstytucją w zakresie celów i zasad działania partii. Należy podkreślić różnice między tym postępowaniem, a postępowaniem, o którym mowa w art. 188 pkt 4 Konstytucji, wszczynanym przez podmioty wskazane w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji. Postępowanie z art. 112 projektu jest ściśle powiązane z przedmiotem postępowania toczącego się przed sądem pytającym, tj. Sądem Okręgowym w Warszawie, dalej także: „SO”. Ponieważ Sąd ma ustalić czy przedłożony mu statut jest zgodny z prawem, a w zakresie zgodności przepisów statutu wyrażających cele partii z Konstytucją nie może tego zrobić samodzielnie, zwraca się więc do Trybunału. Trybunał kontroluje konstytucyjność przepisów statutu, ale tylko w zakresie wyznaczonym przez art. 188 pkt 4 Konstytucji. W ten sposób projekt rozwiązuje dwa istniejące obecnie problemy. Po pierwsze usuwa ewentualny zarzut naruszenia art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, polegający na tym, że postępowanie z art. 188 pkt 4 inicjuje podmiot nie wymieniony w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji. SO nie inicjuje bowiem kontroli konstytucyjności celów lub działania partii z Konstytucją, lecz postępowanie w sprawie zbadania zgodności s t a t u t u z Konstytucją. Ustawodawca przyznaje wprawdzie SO uprawnienie nieprzewidziane w Konstytucji, ale jest to dopuszczalne, gdyż nie rozszerza enumeratywnego wyliczenia z art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji. Po drugie – nie następuje pozbawienie SO możliwości wystąpienia do Trybunału z pytaniem prawnym. Pozbawienie SO takiej możliwości (np. skreślenie art. 14 i art. 21 ustawy o partiach politycznych, w ich obecnym brzmieniu, ze względu na niezgodność z art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji) zmuszałoby Sąd, nawet przekonany, że wyrażone w statucie partii cele są niezgodne

z Konstytucją, do wpisania partii do ewidencji. Wykreślenie partii z ewidencji byłoby możliwe dopiero po złożeniu wniosku do Trybunału przez podmiot wskazany w art. 191 ust. 1 pkt 1 i wydaniu przez Trybunał orzeczenia w trybie kontroli następczej.

Proponowane zmiany pociągają za sobą konieczność nowelizacji art. 14 i art. 21 ustawy o partiach politycznych (art. 132, rozdział 12 projektu). W odniesieniu do art. 14 ust. 1 i 3 ustawy o partiach politycznych konieczne jest dostosowanie przedmiotu postępowania oraz wyrokowania do brzmienia art. 112 uTK. Na wniosek SO Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawie zgodności przepisów statutu z Konstytucją, a nie zgodności celów lub zasad działania partii z Konstytucją. W przypadku art. 21 ustawy o partiach politycznych, wykreślona zostaje przesłanka uzależniająca wszczęcie postępowania od niezgodności wprowadzonych zmian statutu z art. 8 ustawy o partiach politycznych. Nie ma bowiem żadnego uzasadnienia aby postępowanie w sprawie konstytucyjności zmian statutu partii uzależniać od zgodności tych zmian wyłącznie z art. 8 ustawy o partiach. Analogicznie jak w przypadku art. 14 nastąpiła zmiana przedmiotu postępowania, czemu daje wyraz art. 21 ust. 2 projektu nowelizacji. Przepis ten wskazuje w sposób jednoznaczny na skutki orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Powinno to wykluczyć ewentualne wątpliwości, co do możliwości zastosowania po wyroku Trybunału dyspozycji art. 44 ust. 1 ustawy o partiach i wykreślenia partii z ewidencji. Obecnie zestawienie art. 21 ust. 2 z art. 44 ust. 1 ustawy o partiach daje podstawę do przyjęcia takiej kompetencji SO. Można zasadnie dowodzić, że jeżeli w wyniku postępowania zainicjowanego na podstawie art. 21, Trybunał orzekłby o niezgodności celów partii z Konstytucją, to SO – w myśl art. 44 ust. 1 ustawy o partiach politycznych – powinien wykreślić partię z ewidencji. Skutek taki byłby jednak nie do pogodzenia ze wskazanym wyżej założeniem wyjątkowości delegalizacji partii w systemie demokratycznym.

Przepisy **rozdziału 9** projektu regulują przedmiot specjalnej kompetencji Trybunału, w postaci rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa. **Art. 114** definiuje cechy sporu kompetencyjnego, który może mieć charakter *sporu pozytywnego*, kiedy dwa lub więcej centralne organy uznają się za właściwe do rozstrzygnięcia danej sprawy (pkt 1) lub *sporu negatywnego*, kiedy dwa lub więcej centralne organy uważają się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia danej sprawy (pkt 2). Przepisy **art. 115** i **art. 116** regulują wymagania wobec treści wniosku do Trybunału o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego oraz możliwość wydania przez Trybunał postanowienia o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, zwłaszcza gdy jest to uzasadnione szczególnie ważnym

interesem publicznym. W odniesieniu do trybu rozpoznawania sporów kompetencyjnych, odpowiednie zastosowanie mają przepisy ustawy regulujące postępowanie przed Trybunałem (Trybunał rozpoznaje je w pełnym składzie), zaś orzeczenia w tych sprawach wydawane będą w formie wyroków (adekwatnie do charakteru i rangi przedmiotu rozstrzygnięcia).

Przepisy **rozdziału 10** zawierają propozycję kompletnej, w przeciwieństwie do dotychczasowej niepełnej, regulacji postępowania przed Trybunałem służącego realizacji kompetencji stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, określonej w art. 131 ust. 1 – zdanie drugie i trzecie – w związku z ust. 3 Konstytucji.

Podstawowymi przesłankami projektowanej regulacji tymczasowego przejęcia obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej przez Marszałka Sejmu, są:

– szczegółowość wniosku Marszałka Sejmu z jego uzasadnieniem, w tym wskazaniem okoliczności uniemożliwiających Prezydentowi Rzeczypospolitej samodzielne zawiadomienie Marszałka Sejmu o przejściowej niemożności sprawowania urzędu (**art. 117**);

– możliwość weryfikacji przez Trybunał okoliczności przytoczanych we wniosku Marszałka Sejmu, w drodze zlecenia Prokuratorowi Generalnemu wykonania określonych czynności (**art. 119**);

– ściśle określony w postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego okres, na który Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, nie dłuższy niż 3 miesiące (**art. 120**).

Rozprawa przed Trybunałem jest obowiązkowa, odbywa się – ze względu na charakter sprawy i jej okoliczności – z wyłączeniem jawności, w ciągu 24 godzin od złożenia wniosku przez Marszałka Sejmu. Uczestnikami rozprawy są osobiście: Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu (wykonuje obowiązki Marszałka Sejmu w tym zakresie, w drugiej kolejności) oraz Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, którego obecność należy postrzegać jako udział organu i osoby godnej najwyższego zaufania, służącej z tego tytułu opinią Trybunałowi, a także Prokurator Generalny jako równie pomocny uczestnik tego postępowania (**art. 118**).

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej będzie zdolny do wykonywania obowiązków przed upływem terminu określonego w postanowieniu Trybunału – zawiadamia o tym Marszałka Sejmu oraz Trybunał, co oznacza zarazem, że postanowienie Trybunału, z mocy prawa, traci moc obowiązującą (**art. 120 ust. 2**).

Projekt wyklucza powtórzenie postępowania w sprawie powierzenia Marszałkowi Sejmu wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, na kolejny wniosek Marszałka.

Należy bowiem przyjąć, że ewentualne przedłużanie okresu niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej – na okres ponad 3 miesiące, nie byłoby już „przejściowe” i w takiej sytuacji powinny być stosowane pozostałe rozwiązania prawne, określone w art. 131 Konstytucji.

Na podstawie art. 131 ust. 3 Konstytucji, pozostałe przepisy art. 131 Konstytucji, a zatem także przepisy rozdziału 10 projektu ustawy, stosowane będą odpowiednio do Marszałka Senatu (w drugiej kolejności), jeżeli Marszałek Sejmu nie będzie mógł wykonywać obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

Proponowana w rozdziale 11 projektu regulacja dotycząca Biura Trybunału Konstytucyjnego i jego zadań, jako jednostki pomocniczej wobec Prezesa Trybunału, wykonującej zadania w zakresie zapewniania organizacyjnych i administracyjnych warunków pracy Trybunału, jest z natury rzeczy bliska dotychczasowym przepisom ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Podobnie w odniesieniu do szefa Biura Trybunału, powoływanego i odwoływanego przez Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezesa Trybunału i ponoszącego odpowiedzialność za kierowanie Biurem oraz wykonywanie zadań z tym związanych, przed Prezesem Trybunału (art. 121-123).

Szczególnie istotne znaczenie mieć będzie natomiast propozycja (art. 125 i art. 126), uregulowania pozycji *korpusu prawników* Biura Trybunału – wyodrębnionej grupy prawników, wykonujących zadania na określonych stanowiskach związanych bezpośrednio z obsługą działalności orzeczniczej Trybunału, w tym jako asystenci i współpracownicy sędziów do spraw orzecznictwa. W założeniu, *korpus prawników* Biura stanowi elitarne – w najlepszym, profesjonalnym sensie tego pojęcia – grono specjalistów, służących Trybunałowi umiejętnościami zbierania informacji prawniczej z różnych źródeł, analizą i znajomością zagadnień z wielu dziedzin prawa, adekwatnie do różnorodności zagadnień prawnych w sprawach rozpoznawanych przez Trybunał. Wykaz stanowisk w korpusie i warunki kwalifikacyjne związane z zatrudnieniem na tych stanowiskach, określone będą w zarządzeniu Prezesa Trybunału, wydanym na wniosek szefa Biura, po zasięgnięciu opinii Zgromadzenia Ogólnego (art. 125 ust. 2 i 3). Podkreślić należy, że w głównej mierze propozycja ta nawiązuje do istniejącej już w Biurze Trybunału praktyki – prawnicy zatrudnieni na stanowiskach asystentów i tzw. orzeczników, wykonujący zadania bezpośrednio związane merytorycznie z orzecznictwem Trybunału (niewiele ponad 50 osób, w tym 26 doktorów i 3 doktorów habilitowanych nauk prawnych), obecnie stanowią wyodrębnioną grupę pracowników Biura, w ramach statutu Biura, regulaminu pracy oraz regulaminu

wynagradzania. Dlatego powołanie w drodze ustawy *korpusu prawników* Trybunału jest w pełni racjonalne. Proponuje się zarazem, aby prawnicy w korpusie mogli, po 5 latach pracy na tych stanowiskach oraz uzyskaniu pozytywnej opinii (rekomendacji) Prezesa Trybunału, ubiegać się o dopuszczenie do egzaminu adwokackiego, radcowskiego, notarialnego lub sędziowskiego, zaś w przypadku doktorów nauk prawnych – o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych; osoby te mogłyby również ubiegać się o zatrudnienie w Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (art. 126).

Wydaje się, że kwalifikacje i doświadczenie pracowników *korpusu prawników*, nabywane i doskonalone w pracy w Trybunale, w pełni predysponują ich do możliwości korzystania z preferencji w dostępie do innych zawodów prawniczych, analogicznie do osób korzystających z takich preferencji na podstawie przepisów odpowiednich ustaw; nowelizację tych ustaw proponuje się w Rozdziale 12 uTK.

W odniesieniu do Biura Trybunału należy także wskazać na przepis art. 127 umożliwiający stosowanie podstawowych standardów bezpieczeństwa na terenie i budynkach w zarządzie Trybunału.

W rozdziale 12 – Przepisy zmieniające, proponuje się nowelizację ustaw:

– Prawo o adwokaturze, o radcach prawnych, Prawo o notariacie oraz o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa – umożliwiające członkom *korpusu prawników* Biura Trybunału skorzystanie z możliwości preferowanego ubiegania się o uzyskanie uprawnień do wykonywania zawodu adwokata, radcy prawnego lub notariusza albo o zatrudnienie w Prokuraturii Generalnej, analogicznie do rozwiązań w tych ustawach, dotyczących określonych podmiotów i wymagań. Należy wspomnieć, że możliwość ubiegania się przez członków *korpusu* o dopuszczenie do zdawania egzaminu sędziowskiego zapewnia przepis art. 126 ust. 2 projektu, uwzględniający odpowiednie stosowanie do zainteresowanych członków *korpusu prawników*, przepisu art. 155 § 7 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych;

– o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zakresie możliwości udziału w postępowaniu przed Trybunałem w każdej sprawie, wg uznania Rzecznika;

– o partiach politycznych w niezbędnym zakresie, związanym z propozycjami regulacji postępowania przed Trybunałem (rozdział 8 projektu).

W rozdziale 13 – Przepisy przejściowe i końcowe, na podkreślenie zasługuje przepis art. 135. Zakłada się, że z dniem wejścia w życie uTK (po okresie co najmniej trzymiesięcznej

vacatio legis) będą stosowane przepisy nowej ustawy. W art. 135 proponuje się wszakże uregulowanie niektórych zagadnień, gdy do spraw wszczętych i niezakończonych w Trybunale, powinny mieć zastosowanie przepisy dotychczasowe, zwłaszcza gdy są one *względniejsze*, z uwagi na rodzaj sprawy lub sytuację uczestnika postępowania. Dotyczyć to powinno: (pkt 1) trybu wstępnego rozpoznawania przez Trybunał spraw z wniosków podmiotów o legitymacji specjalnej oraz skarg konstytucyjnych (możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi lub skardze); (pkt 2) spraw, w których toczą się rozprawy w Trybunale (odroczone lub przerwane) lub z wyznaczonym terminem rozprawy, przypadającym po dniu wejścia w życie ustawy; (pkt 3) spraw, w których mimo, że toczą się lub z wyznaczonym terminem rozprawy, zajdą okoliczności umorzenia postępowania (przesłanki umorzenia w myśl przepisów art. 39 dotychczasowej ustawy); a także (pkt 4) braku obowiązku reprezentacji skarżącego na etapie merytorycznego rozpoznawania skargi.

W art. 137 reguluje się zagadnienie zaliczania stażu pracy pracownikom Biura Trybunału, na stanowiskach odpowiadających stanowiskom w *korpusie prawników*, od którego zależy możliwość ubiegania się o skorzystanie z uprawnień, o których mowa w art. 126. Stanowiska obecnie określone w przepisach wewnętrznych Biura – także co do nazwy, wymogów kwalifikacyjnych oraz zakresu obowiązków – będą bowiem uwzględnione w zarządzeniu Prezesa Trybunału (art. 125 ust. 2).

III

Wejście w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym nie spowoduje dodatkowego obciążenia dla budżetu państwa. Należy jednak wskazać, że w sytuacji gdy Trybunał będzie wydawał Zbiór Urzędowy orzecznictwa w postaci elektronicznej (art. 109), zmniejszą się o blisko 60 tys. zł dochody Trybunału, a przez to pomniejszone będą dochody budżetu państwa.

Przedmiot projektowanej ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.